

RAZORI

LIST ZA ODRASLO
MLADINO

SPOROČILO

Natančneje o
tem prihodnjič

Za nagradno tekmovanje, ki je bilo razpisano v 6. številki »Razorov«, je uredništvo prejelo samo 32 prispevka, in sicer z meščanskih šol 11, iz srednjih šol 21. Za leto nad Ljubljano je bilo 26 prispevkov, za potovanje s Sušaka v Kotor in nazaj pa 6. Uredništvo pa je pričakovalo večje udeležbe in večjega zanimanja za tako lepe nagrade. Ni bila posebno zanimiva izbira! Približno enako ocenjeni so bili tile prispevki: Milena Roller, mešč. šola, Ribnica; Mazlu Mileva, gimnazija v Ptuj; Musek Vitko, dijak, Ptuj. Izmed teh treh je bil izžreban za prosto vozovnico I. razreda s Sušaka v Kotor in nazaj: Musek Vitko, dijak, Ptuj. Izmed ostalih tekmovalcev so bili tile trije prvi: Velkaverh Jožko, real. gimn. v Celju; Križan Oskar, gimn. v Ptuj; Tršar Janko, absol. mešč. šole, Ljubljana. Vsi ti trije bodo torej zastonj poleteli nad Ljubljano. Uredništvo bo dostavilo še pred počitnicami vsem nagrajencem izkaze in vozovnice ter jih obvestilo še pravočasno o podrobnostih. Če pa kdo od teh odstopi prostovoljno svojo nagrado komu drugemu, mora to takoj javiti uredništvu. — V 10. štev. »Razorov« bo spet nov, zelo zanimiv razpis nagrad. O počitnicah boste zbirali slovensko narodno blago (folklor). Uredništvo pričakuje večjega zanimanja in večjega odziva.

UREDNIK.

JADRANSKI TEDEN.

Da izrazimo našo veliko ljubezen in spontano voljo za jugoslovanski Jadran, priredi organizacija Jadranske straže v dneh od 29. aprila do 6. maja v vsem območju Dravske banovine »Jadranski teden«. Krajevni odbori in Poverjenišтва Jadranske straže so o tem z okrožnico že obveščeni. Podmladki JS prejmejo navodila v nekaj dneh. »Jadranski teden« naj bo močna manifestacija vseh Slovencev za naše morje in pomorstvo. Tudi mladina naj pri tem vneto sodeluje ter s tem doprinese svoj del k razširjenju naše velike jugoslovanske ideje. Važno bo v tem tednu razpečevanje kolekov Jadranske straže, ki naj bo z njimi opremljena sleherna hiša in vsak zaveden dom. Krajevni odbori in Podmladki Jadranske straže prejmejo koleke po 25 p, po 50 p in 5 Din. Vneta z njimi na delo od hiše do hiše, od znanca do znanca, da bo povsod javno dokumentirana naša pomorska zavest! Vsak Podmladkar in Podmladkarica vrši s tem svojo domoljubno dolžnost, pomore pa tudi sebi, ker bo socijalni fond z razpečanimi kolki povečan in naš dom ob morju čimprej resnica. Otvorjen bo že letos in mnogo mladih stražarjev in stražaric bo že v prihodnjih počitnicah lahko dalje časa letovalo ob našem Jadranu. Zato pri pridno na delo!

KAPE JADRANSKE STRAŽE.

Čuvajmo naše morje!

Mnogo Podmladkov Jadranske straže se je pri sekciji PJS zanimalo za mornariške čepice in kape JS. Sekcija sedaj opozarja vse bratske Podmladke, da so jim na razpolago lične okrogle mornariške čepice za mlade stražarje ter kape JS za odrasle Podmladkarje in Podmladkarice. Kape odraslih so enake kapam članov JS. Mornariške čepice za dečke in deklice bele ali modre barve stanejo Din 25.—, kape za odrasle Podmladkarje oz. Podmladkarice istotako v beli ali modri barvi Din 45.—, franko Ljubljana. Istočasno sporočamo bratskim Podmladkom, da je sedaj predpisana za člane PJS ljubka uniforma, katere sliko prinese naš list v prihodnji številki. Obleka je uporabna za vsak dan in si jo bo nabavil lahko vsakdo, ki se to pomlad na novo obleče. Gotovo se boste hoteli, dragi Podmladkarji in Podmladkarice, tudi vi postaviti v belomodri uniformi z mornariško čepico na glavi. Prosite Vaše starše, da počakajo z novo obleko še mesec dni. Uniforma je priprosta, a učinkovita in bo zelo poceni. Čepice nosijo trak z napisom Jadranska straža in jugoslovensko trobojnico. Naročila na kape naj vsak Podmladek nujno pošlje na sekcijo PJS pri kralj. banski upravi v Ljubljani ter navede velikost glave in barvo željene čepice oz. kape.

I r m a S c h e l i g o :

MATERI!

Tebi, skromna, tiha, v trpljenju očiščena in utrjena mati, je posvečena naša misel. Tebi velja naš spomin, tebi naša hvala!

Posvečena je naša najlepša, najčistejša misel tebi, ki si iskala in našla žar lepe človeške duše v detinskih očeh, tebi, ki si dvigala in dvignila naše srce k Bogu, tebi, ki si nam usmerila življenje k dobremu in lepemu.

Tvoje ljubeznive in nežne roke se spominjamo, ki dela samo za nas, ničesar záse; tvojih oči se spominjamo, ki nas božajo v odsevu večne ljubezni; tvoje mehke, tolažilne in bodreče besede se spominjamo in tvojega srca, ki venomer hrepeni, želi in prosi sreče za nas, nikdar záse. Tistih gub v tvojem čelu se spominjamo, ki jih je vtisnila skrb za dete, in tistih mehkih las, ki jih pobeli morda starost, morda trpljenje, morda tuga, morda beda? Tvojega skromnega veselja se spominjamo — mati — in tvoje tihe žalosti, spominjamo se neizpete materine pesmi in najgloblje človeške duše, tvoje duše, mati, ki pozna samo ljubezen in odpuščanje.

Kdorkoli si, otrok, kjerkoli si, srečen si, če te čuva materino oko, če bdi nad tvojim delom materin blagoslov, če ozarja tvoj dom materina ljubezen. Bogat si, kajti ni ga bogastva preko materinega srca, ki se dan za dnem daruje in žrtvuje, zate, otrok.

Mati!

Neizpeta pesem si, vir ljubezni, žarišče blagoslova, vsa lepa si, močna in bogata. Kvišku nas vodiš preko zmot in gorja, preko ponižanja in mrkosti življenja.

Prisluhni, mati, hvaležnemu utripu našega srca, sprejmi našo hvalo — a tudi našo prošnjo:

dvigaj, blagoslavljalj in odpuščaj dalje!

Naj ne pride nikdar brezsončen trenutek, ko bi postala trda napram otroku še ti, edina naša mati, ko bi ga hotela ostaviti in zapustiti samega, samega...

ZAKLAD V EMONI.

ZGODOVINSKA POVEST.

(Nadaljevanje.)

»Lep tovariš! In vrh tega si bedak. Ali misliš, da res delim zaklad s teboj, če me pustiš na cedilu? Zaklad je moj, to dobro veš!«

Oni je nekaj zagodrnjal. Arivald pa je nadaljeval:

»Zadeve z lepim mladičem se je treba lotiti od druge strani. Koh pravi, da so talci pod Kajukovim varstvom. Njemu jih je kakan izročil, dokler se ne vrnejo Obri s pohoda, na katerega se jutri odpravijo. Nekaj tednov imava torej še časa, da spraviva fanta s sveta. Na vojno z Bizantinci pa mi ne sme sam kakan Bajan.

Drugega jutra je zabučalo po vseh naselbinah obrskega »ringa«. Rogovi so klicali od sela do sela Obre v bojne vrste. Med okopi je povsod mrgolelo bojevnikov na nizkih obrskih konjičih. Oboroženi s sulicami, ščiti, loki in meči, so švigali sem in tja in se zbirali v nedogledna krdela, ki so jih vodili mogočni juguri.

Doma so ostali le otroci, onemogli starci, ženske ter jugur Kajuk kot začasni poveljnik in nekaj stražarjev.

Ves zamišljen je sedel Kajuk v svojem stanu. Neprestano mu je rojil po glavi kakanov sklep, da vzame, kadar se z vojsko vrne, slovenske talce s seboj nad Bizantince.

»Moj sin je izgubljen. Talci se gotovo ne vrnejo iz boja.«

In kakorkoli je razmišljal, je prišel vedno do istega zaključka: Izgubljen je!

»Izgubljen je!« je dejal glasno, težko vzdihnil in se prekobil na medvedovi koži. »Oh, moj sin!«

»Ni izgubljen,« je zaslišal tih šepet nad glavo.

Skozi lino v ilovnati steni je pogledal bradat obraz; dolg, špičast nos se je zasvetil proti jasnemu nočnemu nebu: Langobard Arivald.

»Rešim ti sina. Odpri, jugur Kajuk!«

Kajuk je skočil kvišku in odprl nizka vrata.

»Kaj stičeš tod okrog!« je jugur nevoljen zarenčal na Langobarda.

»Tebe iščem,« je Arivald mirno odvrnil, »le nikar se ne huduj! Še hvalen mi boš. Za sina se bojiš? Prav lahko ga rešiš.«

»Kako neki?« se je jugur zadrhl, vendar se je umaknil, da je Langobard vstopil.

Komaj pa sta bila v koči, se je od sosedne kolibe utrnila senca in se stisnila k vratom, ki so se zaprla za možema. Stara sužnja, napol gola, napol v cunje odeta, je pritisnila uho na vrata.

»Pošlji slovenske talce domov, saj so izročeni tebi v varstvo!« je čula Langobarda.

Jugur pa je zopet jezno zarenčal:

»Pravijo, da ste Langobardi prebrisanci, pa vidim, da si velik tepec. Če se vrne kakan in ne najde talcev več v ringu, vzame glavo meni in mojemu sinu, ako bi se vrnil.«

»In če talcev ne izpustiš ti, temveč ti jih midva z mojim rojakom s silo ugrabiva?«

»Mimo vseh straž? Kaj besedičiš!«

»Ali imaš talce v ječi?«

»Zdaj ne več. Po kakanovi zapovedi smo jih po njegovem odhodu izpustili in se morejo v spremstvu straž prosto gibati po ringu. Iz trdnjave pa smejo le pod mojim nadzorstvom in na mojo odgovornost.«

»Izvrstno! Kaj moreš zato, če ti na primer na izprehodu proti Donavi z najino pomočjo talci uidejo in se vrnejo domov ter pošljejo tvojega sina nazaj? Tebe najdejo tvoji rojaki trdo povezanega poleg dveh mrtvih stražarjev.«

Med možema, ki sta stala v temni nizki kolibi, je nastala tišina. Čulo se je le jugurjevo težko dihanje. Potem je Kajuk zgrabil Langobarda za roko.

»Krivico sem ti delal. Zares si prebrisanec.«

V temi se ni videlo divjega veselja in hudobnega posmeha na Arivaldo-
vem obrazu. Naposled pride vendarle oni črnolasi krasotec, ki mu je bil poslal
puščico v hrbet in mu iztrgal lepo Slovenko, v njegovo pest!

Da bi jugura še bolj prepričal o svojih poštenih namenih je dodal zvijačno:

»Seveda — zastoj se takšni nevarnosti midva s tovarišem ne moreva
izpostavljati.«

»To se razume. Za sinovo vrnitev te bogato nagradim. Sedi semkaj k
meni, da se natančneje pogovoriva!«

Sedla sta na Kajukovo ležišče in šepetaje nadaljevala razgovor. Senca
na vratih je izginila v noč.

Dan po odhodu slovenskih talcev v obrsko deželo se je na vojvodov ukaz
dvignila slovenska vojska iz emonske doline ter krenila ob Savi navzgor, da
se združi z onimi slovenskimi župami, ki so iz poetovijske doline prodirale
ob Dravi v smeri proti visokim planinam.

Strah pred zmagovitimi Sloveni je nagnal ostanke retoromanskih Nori-

čanov v gozdove in na planine. Le v Karniju¹⁾ so prebivalci pogumno prišli »divjim barbarom« naproti, izročili orožje in stopili pred slovenskega vojvodo z bogatimi darovi in milo prošnjo, naj jim pusti vsaj golo življenje. Obetali so mu iskreno zvestobo in vdanost.

Po kratkem starejšinskem posvetu je vojvoda proglasil Karnijce za ognjiščane, za svobodne »krščenike«, in zasedel trdnjavo na mogočnih Savskih skalah z močno župo. Nato je nadaljeval pot proti goram.

Iz vrste teleg, ki so zaključevale vojvodovo vojsko kakor nepregledno dolga veriga, se je pod Karnijem odločila uprega in se vrnila proti Emoni. Tauro in Mela sta sedela v njej. Spremila sta Pribislavo, ki jo je bila Mela vzljubila kakor sestro. Brat in sestra sta stala na odprti telegi in pozdravljala z rokami, dokler ni Pribislavina telega izginila za hribom.

Više in više se je vzpenjala cesta proti planinam. Na ozkem prelazu je slovenska vojska prekoračila gorski greben, se razlila proti Dravski dolini ter združila z oddelki, ki so prihajali ob Dravi od vzhoda proti večerni strani. Maloštevni prejšnji prebivalci so pred Sloveni bežali v veliko trdnjavo Virunum²⁾ in v še močnejše utrjeno Teurnio³⁾.

Virunum se je trdovratno ustavljal vsem slovenskim naskokom. Zlivali so na oblegovalce vrelo olje in metali na nje kamenje. A Sloveni niso odnehali. Spretno so obstreljevali trdnjavo z ognjenimi puščicami, ki so užigale v mestu zdaj tu, zdaj tam ogenj. Naskakovali so obzidje tako junaško, da so že čez nekaj dni zavzeli veliko trdnjavo. Prebivalcem Sloveni niso prizanašali. Moške so pobili, ženske in otroke pa zasušnili. Virunum so oplenili in požgali do tal. S to trdnjavo je prešel skoraj ves Norik v slovensko last, le Teurnia se je še upirala.

Na njo je navaljla vsa slovenska vojska, kar se je ni že razkropilo navzdol proti morju in navzgor proti Donavi do bratskih Čehov in Moravanov. Sam vojvoda Nepokor je vodil obleganje, a Teurnia je kljubovala tudi najdrznejšim naskokom. Njeni prebivalci — polatinjeni Noričani — so obupno branili svoje poslednje pribežališče.

Nekega večera, ko so Sloveni po hudem dnevnem boju počivali okrog ognjev, je pridirjal do straže upehan konj, na njem pa se je kakor klop držal možiček pohabljenec — Celij.

»Stoj!«

Že je Celij zdrknil s konja.

»Saj to je Valukova »Strela!« je vzkliknil stražar.

Celij ga ni razumel, le s prstom je pokazal nase in zahteval:

»Celij — vojvoda Nepokor!«

Stražar ga je razumel. Pomignil mu je, naj gre za njim. Celij je prijel konja za uzdo in se, utrujen do smrti, opotekal za vodnikom. Večkrat se je stražar ozrl po njem. Celij? Ali ni bil to oni možiček, ki je pred Emono pripeljal v tabor rešeno vojvodovo hčerko? Rad bi ga bil povprašal, a starec bi ga ne razumel.

Pot skozi nočno temni tabor, le od pojemajočih ognjev slabo razsvetljen, se je Celiju dozdevala silno dolga — saj je morda že na prihodnjem trenutku viselo Rodanovo življenje!

(Konec prihodnjic.)

¹⁾ Carnium = Kranj.

²⁾ Virunum je ležal blizu Celovca na Gosposvetskem polju.

³⁾ Na Koroškem, ne daleč od Špitala.

SMRT KRALJA MARKA.

Temna noč je objela zemljo in zagrnila z neprodirno temo neizmerno Vlaško ravan. Pošastni oblaki so bili prepregli nebo, v daljavi se je oglašalo grozeče grmenje. Zdaj pa zdaj je presekala temo rezek blisk. Tam nekje daleč se je čulo zateglo zavijanje volka, ki mu je odgovarjal čuden pisk nočnega ptiča. Vmes pa je udarjalo na uho grozotno grgranje vode bližnjega Dunava. Strahotna simfonija noči, ki vrta človeku v mozeg, mu pretresa kosti in zbujajo grozo in temne slutnje.

Prav kot nalašč pa je bila ta noč ugodna podjetju sultana Bajazita, ki je tičal z vojsko skrit v obrežnih gozdovih, spremljajočih mogočni Dunav. V zgodnjem mraku, ki je izredno hitro nastopil, jo je prepeljal na levi breg. prav v sovražnikovo zemljo, da ga napade tam, kjer se ga bo najmanj nadejal.

Bajazit, smeli osvajalec Balkana, je krenil v tem letu 1394. na sever, da kaznuje drznega vlaškega vojvodo Jovana Mirčo. Ta je namreč nasledil po bolgarskem despotu Dobrotici vzhodno Bolgarsko (terra Dobrodictii = Dobrotičina zemlja, današnja Dobrudža), odkoder je često napadel turško ozemlje. Taka predrznost je seveda zaslužila strogo kazen! Pričakujoč ljutega odpora, si je zagotovil pomoč svojih vazalov: kralja Marka, vojvoda Konstantina (iz ozemlja okoli Strumice in Bregalnice) in kneza Štefana Lazareviča s pomočniki, v borbah preizkušenimi četami.

Precej daleč vstran od turškega taborišča vidimo ob ognju tri mrke postave: tri srbske junake. Topo zro predse, le redkokdaj se utrga beseda iz njih ust. Zopet se oglasi volk z dolgim tuljenjem, oster piš potegne od daljnih karpatskih planin, da živahno zaplapola ogenj in zaprasketajo iskre. Kot v obrambo oči dvigne Marko mogočno desnico k obrazu. Nato pograbi vejo in igraje se rine ogorke v plamen. Nepremično zre v skakljajoče plamenčke, kot bi v njih gledal bodočnost, usodo.

Tedaj prekine njegova beseda mučni molk: »Glejta, brata, kakor zgorevajo tele veje, tako kopni srbska sila, srbska svobodna zemlja. Koliko časa še in ne bo je več. Kje so Dušanovi časi, ko se je pred nami tresel Balkan!«

»Da, da,« povzame besedo Konstantin, »kje so časi, ko so svobodni srbski knezi ponosno in veselo hiteli od zmage do zmage in je srbsko orožje kovalo lastno usodo, toda danes smo« — glas se mu zatakne v grlu — »sužnji dušmana, žalostni borci za njegovo slavo. Fej!«

»Ni pomoči, dragi, zavezali smo se in treba je držati moško besedo. Kot vojaki moramo storiti svojo dolžnost — in naša dolžnost je zvestoba in hrabrost,« beseduje še mladi Štefan.

»Dolžnost, dolžnost!«, nenadno vzkipi Marko, »prokleta bodi ta beseda! Ali veš, kaj je naša dolžnost. Borba za sveto srbsko svobodo — ali smrt! Te sramote ne prenesem več!«

»Kaj hočeš,« mu ugovarja Štefan, »ko se kolo usode ne da zaokreniti nazaj. Pobegni ali pa udari jutri Turkom v hrbet. Morda boš uspel!«

Marku zablisnejo oči, ali njih ogenj takoj zamre: »Vse zaman! Ako pobijemo to vojsko, jih pride deset drugih. In kje je tisti, ki bi znal združiti še enkrat to nesrečno razcepljeno srbsko zemljo? Ni ga! Zato smo sužnji, klaverne sence nekdanih junakov!«

Zadnje besede so mu zamrle v zobeh, ki jih je krčevito stisnil.

In v divji jezi se vzpne kvišku in njegove besede bruhajo kot ognjenik:

»Star borec sem, rad sem tvegaj življenje za sveto stvar krščanstva. Toda sedaj je mera polna. Da moram dvigniti svoje orožje proti krščanskim bratom, ki molijo z menoj istega Boga, ki nosijo isto vero v svojem srcu, to je najkrutejši zasmeh usode, ki me je udarila. — Glej me tu na kolenih, neskončni, pravični Bog! Čuj me in usliši molitev svojega starega Marka: Ti, ki vodiš svetove, ki odločaš usodo vsakega živega bitja, daj zmago krščanskemu orožju, daj, da poginem tudi jaz, ki sem se upal dvigniti meč proti tvojemu ljudstvu!«

Tedaj mu položi Konstantin roko na ramo: »Pomiri se, Marko! Tu v prsih mi pravi skrivnostni glas, da je za naju napočila ura odrešenja. Jutri ob tem času ne bova več suznja, prost bo najin duh vseh zemskih spon, svobodna bova in nikomur ne bova več hlapčevala.«

Rezek blisk pretrga plašč temne noči. Sledi mu grozovit pok, in mogočen, star hrast zagori z živim plamenom ter kot pošastna baklja razsvetli okolico. Glasovi v prirodi utihnejo, kot bi jih bil zadel udarec strašnega, nepojmljivega biča. Taborišče oživi kot mravljišče, ki je nanj stopila nepoklicana noga. Smrtna groza je stoterim iztisnila krik neznosnega strahu, stoterim pa stisnila grlo, tako da iz njih ust ni glasu, temveč le pridušeno grgranje. Divji klici: Alah, Alah se razlegajo po preje tako mirnem gozdu. Toda vse to traja le trenutek; mahoma oživljeno taborišče se zopet umiri, le ogromna baklja gori dalje, poka, siplje iskre.

Naša trojica je ostala mirna. Sicer je mladi Štefan v prvem strahu planil kvišku, toda zgled njegovih tovarišev ga je takoj potolažil. Ostala sta mirna, negibna. Le njune oči so zagorele v čudovitem žaru, kot bi že gledale mimo življenja tja v neskončnost.

»Vidiš, Marko,« je zašepetal Konstantin, »to je znamenje za naju. Treba bo, da se pripraviva na dolgo pot. Tebe pa, Štefan, prosiva, da naju lepo pokoplješ, da ne bodo volkovi in vrani onečastili najinih trupel. To je vse, kar moreš storiti za naju. Vse drugo je v božjih rokah!«

Brez vsake nadaljnje besede sta skrila obraza v dlani in obsedela negibna kot dva nagrobna spomenika. Delala sta obračun svojega življenja, da ne bosta stopila nepripravljena pred Stvarnikovo obličje.

Mlademu Štefanu je legla silna boleost na dušo, ko je gledal draga tovariša, ki sta se poslavljala od življenja. Težko diha je dušil jok, ki ga je grabil za grlo, in svetla solza mu je spolzela preko obraza ter padla na roko. Nemo jo je pogledal, od neznosne boli ni razumel ničesar...

*

* *

Vstalo je mlado jutro. Na robu obzorja, tam onkraj neskončne ravnine je zardelo nebo. Taborišče je bilo mahoma živo. Srbi in Turki so opravljali jutranjo molitev, vsak v svojem jeziku, vsak s svojo vero v srcu.

Polagoma so se pričele čete urejevati, kajti brzi konjeniki so prinesli važna poročila o stanju in kretanju nasprotne vojske, ki se je utaborila na Rovinah. Bajazit je pozval srbske vojskovodje v svoj šotor na vojni posvet. Težka srbska oklopna konjenica je dobila nalog, da prva napade in se kot klin zagodzi v sovražne vrste, da z daritvijo svojega življenja utre turški vojski pot do zmage. Taka je volja gospodarja! In ti, vazal, moraš slušati in krvaveti!

Z mračnim obrazom in skrbjo v srcu je Štefan Lazarevič zapustil sultanov šotor. Njemu sta sledila Marko in Konstantin. Na njunih licih ni bilo videti

življenja, ne skrbi ne žalosti ne strahu ne veselja: z mrtvega kamna izklesana obraza. Le njune oči so prečudno žarele.

Vojska se je razporedila. Pred središčem so se postavili srbski oklopniki. Kratka povelja in vsa strnjena množica se je spustila v lahek dir. Nizki griči so prihajali čimdalje bliže. Na njih je zagomazelo — sovražna vojska. Ostroge so se zabodle konjem v meso, da so prhnili in se pognali z blaznimi skoki naprej. Že so švistnile prve puščice. Tu in tam je zarožljaj jezdec s konja. Udarili so ob nasprotnika, v naperjena kopja. Zaškrtnili so oklepi in mož za možem je emahnil s konja, kot prva — Marko in Konstantin. Visoko so zakrilele roke, omahnile, izmed prstov je zdrknil težki buzdovan, a iz sedla junaka. Nepremično sta bležala pod kopiti besnih konj na izsušeni, prašni zemlji.

Štefan Lazarević si je med tem s strašnimi udarci krčil pot v nasprotnikove vrste; njega ni pogodila ne strelica ne kopje in meči so se krhali ob njegovem ščitu. Vlaške vrste so začele popuščati, omahovati, bežati. Turška konjenica pa jih je zasledovala, ubijala, lovila. Vrskanje zmagoslavja je prevpilo stokanje ranjencev.

Ko je bila zmaga dobljena in čast srbskega orožja rešena, se je Lazarević vrnil in poiskal dragi trupli. Velel ju je prenesti vstran, proč iz te gneče mrličev in ranjencev. Položili so ju v travo, ocedili obraza prahu in strjene krvi. Nato je ostal sam pri njiju, sam s svojo neizrekljivo bolečino v srcu. Odpel jima je čeladi in z božajočo roko gladil po gostih sivih kodrih. »Marko, junak, sokole moj!« je tiho ječal, a njegov glas ni našel odmeva. Zgrudil se je na obraz, njegovo telo se je krčilo v neznosni bolesi, dokler mu lijoče solze niso olajšale bolečine.

Tiho je vstal in nemo ukazal izkopati dve jami. Le en pogled in črna prst je pokrila draga tovariša. Iz surovih vej so zbili dva križa in ju zasadili na svežih gomilah. Vojaki so sneli čelade in združila jih je tiha molitev. Po sivih bradah in mladih licih pa so polzele solze in kapale na to tujo zemljo, ki jim ni storila ničesar dobrega ne zlega.

*
* *

Tako je končal legendarni junak srbskih narodnih pesmi, ki nam ga slikajo kot veselega, brezbriznega, večnega popotnika, iščočega vedno novih prigod, novih junaštev. Zgodovinski viri pa nam pričajo, da je bil »blaženi Marko« umerjen, resen in pobožen človek. Težko je prenašal svojo zlo usodo, da se je moral kot turški vazal boriti proti kristjanom. Zato je prav želel smrti od krščanske roke. In ta je pravi zgodovinski kralj Marko.

Viktor Pirnat:

MORJE, POSREDOVALEC SREČE IN BLAGOSTANJA.

Nekako štiri petine zemeljskega površja pokriva voda, smo se učili že v šoli. Ta voda pa je porazdeljena po vsej zemeljski obli, ponekod v neizmerenih množinah, drugod v majhnih jezercih in najmanjših studenčkih. Pa ono malo nas za danes ne zanima, naša pozornost se obrača le na neizmerne planjave prostranih morij in oceanov.

Ozrite se na zemljevidno karto zemeljskih polut! Kako malo suhe zemlje plava med širnimi oceani. Ti deli suhe zemlje so posamezni kontinenti ali

deli sveta. Naša Evropa se na vzhodu drži velikanske Azije, zato so ju nekdanj nazivali pod skupnim imenom Evrazija. Pod Evropo črni kontinent, vroča Afrika, zapadno od Evrope obljubljen dežela Amerika, kamor še danes marsikoga zanese s trebuhom za kruhom, čeravno bi pod takimi okoliščinami jedel doma lahko lažji in boljši kruh.

Čez celo zemeljsko poloblo se vleče dolga Amerika. Zgoraj Severna, spodaj Južna, ozek pas med njima pa Srednja Amerika. Med Severno in Srednjo Ameriko imate tam na vzhodu veliki Mehikanski zaliv, ki je za nas Evropejce silno važen radi svojega toplega toka, ki je nekaka osrednja kurjava za naš del sveta. Zato si oglejte njegov položaj!

Še en velik otok opazite doli pod Azijo. To je peti in najnovejši del sveta, čudovita Avstralija, domovina prav svojevrstnih živali in raziskana le ob robovih, v notranjosti pa še deloma povsem nepoznana. Med Avstralijo in Azijo pa je kar posejano z otoki in otočki. Na tisoče jih je, velikih in majhnih, obljudenih in zapuščenih in mnogi med njimi so še pribežališča divjih ljudožrcev.

Ne bomo se mudili med njimi, preplovili bomo v duhu le te prostrane morske planjave, ki ločijo posamezne dele naše zemlje med seboj. Ogromne so te daljave, za najhitrejšje parnike včasih cele tedne dolge, da dosežejo bregove sosedne celine.

Največ vode se preliva med Azijo oz. Avstralijo in Ameriko. Tam je Veliki ali Tihi ocean, čigar površje meri 166 milijonov kv. km. Največja globina je v njem doslej točno ugotovljena 9400 m. Preračunali so, da polni ta ogromni kotel med omenjenimi tremi celinami 679 milijonov kub. km vode.

Med Ameriko in Evropo oz. Afriko se pretaka drugi silni del zemeljskega vodovja. Po njem morajo naši ljudje v Ameriko ali nazaj. To je Atlantski ocean. Je za polno polovico manjši od Tihega oceana. Njegova površina znaša komaj 82 milijona kv. km in vode vsebuje 315 milijonov kub. km. Največja globina znaša v njem 8300 m.

Še tretji ocean imamo med Afriko in južno Azijo. Indijski ocean. Ni dosti manjši od Atlantskega, čeravno bi človek po karti to sodil. Površine zavzema 73 milijone kv. km, vode vsebuje 289 milijonov kub. km, največja globina pa je za dobrih tri tisoč metrov manjša od one v Tihem oceanu ter znaša le 6200 m.

Vsa druga morja na svetu z vsemi zalivi so ocenjena na približno površino 40 milijonov kv. km in na 47 milijonov kub. km vode. Tu sem je všteto tudi naše Jadransko morje, za katero vem, da vas najbolj zanima kako in kaj, pa potrpite malo, z njim se bomo še posebej bavili!

Na vsej naši zemeljski krogli je le 146 milijonov kv. km suhe zemlje, vse ostalo, to je 361 milijon kv. km njenega površja zavzemajo morja. To je 71% površja naše zemlje.

Kot gomazi po suhi zemlji ljudi in živali, mrgoli tudi v morju živih bitij brez števila. Od majhnih školjk in polžev in neznatnih ribic do pošastnih morskih velikanov, kot so mroži, kiti in dokaj še nepoznatnih morskih prebivalcev, ki o njih kot v bajkah le pripovedujejo smeli ribiči in drzni raziskovalci.

Tudi v morju klije življenje in to tudi v neizmernih globinah, kamor človek sam ne more, izumil pa je že priprave, s katerimi lovi čudne živali

onih globin, s katerimi fotografira čudovito podmorsko življenje, o katerem toliko vemo in vendar še tako malo.

Pridnemu poljedelcu je njegova zemlja hranilka, njegova gruda je, ki visi na njej, saj je od nje odvisen kot otrok od skrbne matere. Mati neguje svoje dete, ki raste s telesom in duhom ter postane nekoč vreden otrok svojih staršev in svoje matere Domovine ter koristen član človeške družbe. Kmet obdeluje svojo zemljo, orje, seje, koplje, žanje. Ona mu rodi na polju in na travniku, na zelenjadnem in na sadnem vrtu in v gozdu. Čim bolj se z njo peča, več mu zemlja da.

Enako je z morjem. Redke so morske obale, kjer so tudi plodna polja. Pa kjer so plodna polja, tam obrežni prebivalci niso tako večji mornarji, kot so to tam, kjer jih skrb za življenje sili na morje. Morje je njihova njiva, po njem režejo svoje brazde, z njim se ubijajo in na njem se pehajo za težki košček vsakdanjega kruha. Težko in naporno je delo našega kmeta na polju, pa se z delom morskih ribičev le težko primerja. Tam ni delo le težko in naporno, tam je tudi skrajno nevarno. Koliko krepkih mož, očetov in sinov ostane v obupni borbi z razjarjenimi valovi tam zunaj in se nikdar več ne vrne v naročje drage matere ali skrbne žene. Pa to drugih ne ostraši, kot ne oplašči kmeta toča ali slana. Še več prizadevanja je treba in borbe, pa bo ljubi kruhek vedno boljši.

Ribarstvo donaša pomorskim državam milijone na leto. Pa to ni vse. Gobe, s katerimi brišete v šoli table, so rastle na morskem dnu. Podjetni fantje so jih iztrgali morju iz varujočega naročja, romale so gobe v čistilnice, od tam v trgovino in svoj konec bodo dočakale pod vašimi neugnanimi prsti.

Neprimerno večji je seveda zaslužek predrznežev, ki skačejo v morje iskaje biserne školjke. Pa še to in ono in marsikaj se najde, kar preskrbi obmorskemu prebivalcu malo lepše življenje.

Nekdaj so živeli vsak del sveta zase, vsak otok zase, nepremostljivo jih je ločila široka mokra cesta. Pa so podrli še divji prebivalci naših celin drevo, oprostili ga vej in ga spustili v morje. Najpogumnejši ga je zajahal, pridružil se mu je še drugi in tretji tovariš, pa so z rokami veslaje križarili pred vzhičenimi soplemenjaki. Drugič so se upali že malo dalje, pa na bližnji otok. Zboljšavala so se prevozna sredstva, hlod so izdolbli, dobili so čoln, iz več hlodov so zvezali splav, kasneje sestavili in zgradili ladjico, ladjo. Poganjala so jih vesla galeotov, veter je opravil svoje z jadri, prišla je para in zdaj električna. Nekdaj medsebojno tako ločeni deli sveta že dolgo dolgo niso več osamljeni, morje kontinentov že dolgo več ne razdvaja, spaja, veže jih medsebojno že odtlej, odkar so se začeli med narodi razvijati trgovski odnošaji.

Prej je pomenilo morje nekaj le za svoje obrežne prebivalce, nato pa je prešla njegova važnost na vse zemlje in na vse človeštvo. Pokazalo se je namreč koliko hitrejša, cenejša in udobnejša je pomorska prometna pot od suhozemne.

Pred iznajdbo železnic se je vršil suhozemni trgovski promet le po cestah. Pomislite, koliko je stala graditev in koliko je požrlo vzdrževanje teh cest! Zato so bila v starih časih suhozemna prometna pota tako maloštevilna in redka. Le najvažnejša vojaška ali trgovska središča so bila spojena z njimi. Nasprotno pa je bila pot po morju tako rekoč zastoj. Pač je bilo treba zgraditi svetilnike in še nekaj sličnih pripomočkov, pa vse to je bila prava malenkost proti stroškom za ceste, kar so uvideli že davno naši stari in se morja temeljito oprijeli.

In še drugo prednost so dajala morska pota. Po njih se je prišlo lahko povsod, kamor se po suhem ni dalo. N. pr. v Ameriko, Avstralijo in na otočja. Do teh je pot drugače nemogoča, ker so odrezana od nas po uvodoma omenjenih silnih morskih planjavah. So pa tudi kraji, ki so od drugih odrezani po velikih in neprehodnih pustinjah, kot Indija, Kitajska itd. Tudi do njih je pot po morju danes igrača.

Seveda je šlo spočetka počasi. Če ni bilo vetra, so jadrnice lahko čakale celo večnost na prostrani morski gladini. Z veslanjem se tudi ni prišlo posebno urno naprej. Prišel je parni stroj. Vrtil je velika kolesa, ki so gnala ladjo po morju.

Prvi parobrod praktične vrednosti za potovanje preko Atlantskega oceana je došel v njujorško luko 23. aprila 1838. leta. Imenoval se je »Great Western«. Bil je opremljen z obestranskimi lopatami in jadri, ki so jih uporabljali ob dobrem vetru. Parnik je bil zgrajen na Angleškem in seveda lesen. Njegovega tipa so bili vsi nadaljnji parniki, dokler ni nekaj let kasneje Šved John Erickson pokazal praktičnost vijaka za pogon brodov.

Prav za prav je ladijski vijak izum Čeha Josipa Resslera, ki je skoro vsa svoja moška leta preživel med nami Slovenci in tudi sedaj počiva v naši zemlji pri Sv. Krištofu v Ljubljani. Nedavno smo praznovali jubilej njegovega rojstva. Ressel je potuhtal, kako bi vijak bolje in koristneje gnal ladjo po morju. Svoj izum je ponudil Dunaju, ki ga je v svoji kratkovidnosti odklonil — in prišlo je, da so se z Resslervim poskusom okoristili drugi in je isti pod tujim imenom zagledal svet ter si ga tudi mahoma osvojil. Parobrod na vijak je kmalu zamenjal parobrod na lopate in na Ericksonov predlog so USA na veliko začele graditi parnike. Ressel pa je umrl ubog in pozabljen.

Prihod parnika »Great Western« v Newyork je velike zgodovinske važnosti. Z gradnjo neštevilnih brzih parnikov se je pričel redni brzi promet preko Oceana, kar je mnogo doprineslo širenju kulturnega obzorja Amerikancev.

Danes so pomorska prometna pota neprimerno udobnejša in znatno cenejša od železnic. Drugače tudi ne more biti, ker je vzdrževanje železnic mnogo dražje. Splošno se smatra, da je prevoz blaga po železnici povprečno dvakrat dražji od prevoza po morju.

Na trgovino se že malo razumete, saj barantate tudi med seboj. Kajne, vsa umetnost trgovanja obstoji v tem, da boš svoje blago vnovčil bolje od vseh drugih, od vseh konkurentov. Svoje pridelke in izdelke pa boš oddal toliko ceneje, kolikor ti pride pridelovanje in prevoz ceneje. Zato, vidite, ni vseeno, kako boste prevažali svoje blago. Menda razvidite silno važnost morja za trgovino.

(Konec prihodnjic.)

K o d r i č V l a d i m i r :

IZ ŽIVLJENJA RASTLIN.

Ako vprašamo kogarkoli, ali je rastlina živa ali mrtva stvar, nam najbrž pove, da je živa. Šolanec se bo odrezal že bolje in bo trdil, da je rastlina živa stvar zato, ker se hrani, ker raste in ker diha. Danes je pa na svetu mnogo nevernih Tomažev, ki ne verjamejo kar tako. Radi bi izvedeli, s čim in kako se rastlina hrani ter kako diha. Seveda, s takim vprašanjem bi spravil v zadrego marsikoga.

Da rastlina raste, nam bo že vsak rad verjel, saj ga menda ni pod soncem.

ki bi ne vedel, da zraste iz malega smrekovega semena v 50—60 letih drevo, čigar deblo lahko uporabimo kot najvišji jambor na največji ladji. Pa tudi veje nam bodo v peči dale toliko gorkote, da je bo za več mrzlih zimskih dni dovolj.

Torej: zakaj, kako rastlina raste? No, pa pogledjmo zopet smreko! Smrekovo seme tehta le nekaj gramov, a smreka? In vendar je vzklila velika smreka iz malega semena; to je možno le, ako je rastlina zajemala vedno novih snovi, jih porazdeljevala po svojem telesu, ki se je radi tega širilo in večalo.

S tem smo dokazali, da se rastlina — hrani. Rastlina se hrani kakor mi, da vzprejema svojemu telesu potrebne snovi.

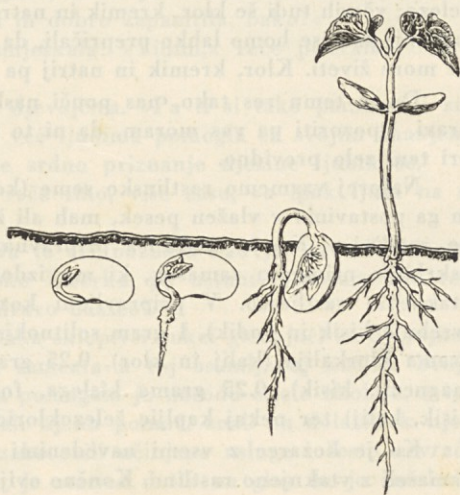
Kako se rastlina hrani? To vprašanje bomo najlažje rešili s prav enostavnim poizkusom. Kadar postane vrbov grm sočen, odrežimo vejico in jo vtaknimo v kozarec vode. Že naslednjega dne bomo opazili, da je vode nekam čudno malo. Ali je izhlapela? Morda! Pa poizkusimo! Vzemimo drug kozarec, ki je prvemu docela enak. V oba kozarca vlijemo vode, in sicer točno v oba enako visoko. Že drugi dan se lahko prepričamo, da smo na krivi poti, ker je v kozarcu z vrbovo vejico precej manj vode, kot pa v onem brez vejice. S hlapenjem ni nič! Torej je vodo »izpila« vrbova vejica. To nam potrjuje tudi dejstvo, da bi nam vejica ovenela in se posušila, ako bi je ne postavili v vodo.

Pa še nismo s tem zadovoljni! Dan za dnem dolivamo sveže vode naši vejici in jo vestno opazujemo. Čez nekaj dni opazimo na spodnjem koncu vejice male bulice. Zopet mine nekaj dni; bulice so se med tem povečale in končno počile. Iz male razpoke seže v vodo drobecen, bel izrastek, ki se čimdalje daljša. Da je ta izrastek korenina, je menda že vsak uganil.

Čemu so rastlini korenine, tudi lahko izvemo. Onim, ki so doma na kmetih, je dobro znan voluhar (krtica). Je to živalca, podobna nekoliko podgani, ki uničuje leto za letom nešteto mladih drevesc s tem, da odgloda korenine. Drevo se začne sušiti in končno umrje. S tem, da je voluhar odgrizel drevesu korenine, mu je odvzel ude za dovajanje hrane. Korenine so torej drevesu usta. Kake važnosti je korenina za rastlino nam pokaže tudi poizkus, kaj požene seme prej: rastlino ali korenino. Kdor tega ne ve, naj vzame nekaj zrn fižola, jih vtakne v mokrotno žaganje in stalno opazuje.

Toda korenina je tanka, nežna, hrast pa velik, obširen in potrebuje dnevno mnogo več hrane, nego je more ona korenina nabaviti. No, hrast ni neroden in si zato napravi toliko korenin, kolikor jih pač potrebuje. Zato se nikar ne čudimo, da ima tak velikan tako mala usteca, da jih niti ne opazimo s prostimi očmi; saj jih je zato temveč. Da pa mnogo — četudi malih ust — mnogo poje, to vé vsaka mamica; le vprašajte jo!

S čim se hrani rastlina? Mi ljudje zavživamo s hrano

one snovi, ki so nam potrebne za gradnjo našega telesa. Isto je z rastlino! Zato lahko takoj ugotovimo, da se rastlina hrani z onimi snovmi, iz katerih je sestavljeno njeno telo, t. j. korenine, deblo in veje, listi, cveti in sadovi. Odgovor bo zdaj lažji, kar na delo!

Vzemimo 1 kg solate in jo razložimo na soncu. Solata ovane in se sčasoma posuši. Ako jo sedaj stehamo, bomo seveda dognali, da ne tehtata toliko, kolikor je tehtala prej. Vsakdo bo tudi takoj uganil, da je iz solate izhlapela voda in ostala je »suha« solata. Pa bodimo natančni in to posušeno solato še dalje sušimo v peči! Oni, ki imate doma velike, zidane krušne peči, kakršne so ponekod na kmetih v navadi, boste pri tem poizkusu posebno uspeli. Seveda morate pri tem zelo paziti, da se vam vse ne sežge. Vprašate, zakaj naj bi sušili še v peči? Zato, ker je v zraku, četudi pripeka sonce, vedno več ali manj vlage, medtem ko je zrak v peči radi gorkote docela suh. Čimbolj pa je zrak suh, tem izdatnejše je hlapenje. Lažje bomo to dokazali, ako vzamemo večjo množino sena, ga stehamo, osušimo v peči in iznova stehamo!

Nekatere rastline imajo neverjetno mnogo vode. V 1 kg solate je je okoli 94 dkg, to je 94%; v kumari 95%, v pesi 82%. Druge rastline vsebujejo manj vode: ječmen 14%, koruza 13½%, leča 12.3% itd. Voda je torej bistven del rastline.

Rastlinsko snov, ki smo jo dobili po popolnem izhlapenju vode, imenujemo suho snov. To lahko še dalje preiskujemo, tako da suho snov sežgemo. Tedaj dobimo dim, ki nam uide v zrak, in pepel. Dim je nastal iz onih rastlinskih snovi, ki so gorljive, medtem ko je pepel sestavljen iz snovi, ki niso zgorle. Da obstoji dim, ki je med gorenjem ušel v zrak, iz rastlinskih snovi, se lahko prepričamo, ako stehamo pepel, pri čemer bomo opazili, da ne tehtata pepel niti od daleč toliko, kakor je tehtala suha snov, preden smo jo sežgali.

Nadaljnega raziskovanja pepela in dima se ne bomo lotili sami, ampak prepustimo to delo rajši učenjakom, ki se s tem bavijo in imajo za to potrebne priprave; tem možem pravimo kemiki. Pa nikar ne mislite, da so kemiki nas čakali! Saj so ti že zdavnaj pregledali in razkrojili dim in pepel. Pri tem so pa našli celo vrsto snovi, ki se niso dale še dalje razstavljati; le-tem pravimo — kemijske prvine. V vodi, dimu in pepelu rastlin najdemo naslednje prvine: kisik, vodik, ogljik, dušik, fosfor, žveplo, kalij, kalcij (= apno), magnezij in železo; včasih tudi še klor, kremik in natrij. Prvih deset prvin najdemo v vsaki rastlini; zato se bomo lahko prepričali, da brez ene ali druge teh prvin rastlina ne more živeti. Klor, kremik in natrij pa niso neobhodno potrebni.

Da je temu res tako, nas pouči naslednji poizkus, ki ga lahko vsak napravi. Opozoriti pa vas moram, da ni to nikaka igrača in da je treba ravnati pri tem zelo previdno.

Najprej vzamemo rastlinsko seme (koruzno ali fižolovo zrno je najboljše) in ga postavimo v vlažen pesek, mah ali žaganje, da vzkali in napravi primereno rastlinico. Ko je rastlinica pripravna, vzamemo visok kozarec, kateremu oskrbimo primeren zamašek, ki mu izdolbimo v sredi luknjo. V to luknjo vtaknemo rastlinico. V pripravljeni kozarec vlijemo: 1 l destilirane vode (vsebuje kisik in vodik), 1 gram solitnokislega apna, (dušik, kalcij, kisik), 0.25 grama klorkalija (kalij in klor), 0.25 grama žveplenokisle magnezije (žveplo, magnezij, kisik), 0.25 grama kislega, fosforovekislega kalija (fosfor, vodik, kisik, kalij) ter nekaj kapljic železokloridove raztopine (železo, klor).

Ko je kozarec z vsemi navedenimi snovmi pripravljen, nastavimo nanj zamašek z vtaknjeno rastlino. Končno ovijemo še kozarec s črnim, neprozornim

papirjem ter vse skupaj postavimo na sončno okno. Naša nadaljnja skrb bo le ta, da prilivamo po potrebi tekočine, kakršno smo prvič sestavili, tako da segajo korenine vedno v tekočino. Dobro bo tudi, ako pihnemo dnevno nekaj zraka v tekočino; a tega ne delajmo kar z usti, temveč si oskrbimo gumijevo krogeljico ali kolesarsko pumpo, na katero natakneмо tanko cevko, ki jo pri vbizgajanju zraka potisnemo do dna kozarca. Ako smo vse točno in v redu napravili, si bomo lahko vzgajali močno rastlino, ki bo tudi cvela in rodila sad.

(Konec prihodnjič.)

Karla Kolesarić:

BAKINOVAC.

Iznad vode Plitvičkih Jezera stajaše kučica bake bajalice. Sa dva žuta prozorčica gledala je na Plješevicu, visoku planinu, gdje vrela izviri i blago plauduje za ljetnih mjeseci. Oko pororčica obavila je vinjaga zelene ogranke i u njih se utisnula mala prosto izrađena klupa.

Bilo je rano jutro. Sunce se istom pomolilo na obzorju, a baka bajalice se već vraćala sa košaricom punom raznolikog bilja. Hodala je polako teško dišući i čvrsto se upirući o štap od drenovače. Premda je jutro ostudjelo, cijedio se znoj sa njenog navoranog čela. Sva sretna što se dohvatila klupe, sjedne i nakon malog odmora prione uz posao. Prebivajući biljke iz košarice, stade ih slagati u rukovete.

»Pelin, borovice i kitica za želučana bolesti,« reče, »lišće od kopljastog trpuca za kašalj, plod od velebilja za slabo srce, drijenak za —«

»Dobro jutro, Biserče!« ozdravi i prijazan smiješak razvedri njeno usahlo lice.

Ljupka djevojčica, vedrih očiju i rumenih obraza stajase pred njom.

»Jesi li ljekovite biljke brala, kako?« zapita i sjedne do nje na klupu.

»Jesam biserče,« odgovori baka.

»A sada ih prebireš, zar ne? Smijem li pomagati?«

I ne sačekavši odgovor, latilo se djevojčice odmah posla.

»Pelin, sljec, kamilice,« cvrkutala poput ptičice, »pa otrovne biljke koje ti dobro poznaješ i koje si i meni pokazivala. Evo, to je lišće od kužnjaka koji je jedna od najotrovnijih biljaka, a tu je korijen od trubeljike; najotrovnije domaće štitarke. Nisam li ih dobro zapamtila, bako?«

Bako bajalice se zadovoljno smješkala: »Vidim,« reče pohvalno, »da si koje šta naučila od mene.«

»Vrlo malo, bakice,« odgovori djevojčica. »Pa ti si tako pametna i znaš više nego mi svi u selu. Koliko si već ljudima pomogla sa svojim znanjem i iskustvom!« Baki bajalici godilo je srдно priznanje njezine ljubimice.

»Pomažem rado gdje mogu,« reče tiho, više zase, »a ipak ljudi na me kleveću.«

»Nemoj se žalostiti, bakice! Da te svi poznaju kao ja, govorili bi samo najbolje o tebi,« tješila ju je ljupko Biserka, pa ustane. »Moram ići,« reče, »majka me čeka na livadi. Ostaj zdravo bakice!«

»Podi sretno, Biserče!« reče baka sklopivši rukci gledajući za djevojkom.

Baka bajalice živjela je sama samcata u toj osamljenoj kućici. Svojim ljekovitim biljem i dobrim svjetima pomagala je narodu cijele okoline, a ipak je ljudi nisu voljeli. Kada su trebali njenu pomoć, znali su dolaziti k njoj i iz najudaljenijih sela, no brzo su zaboravili učinjene usluge i često uzvraćali dobrotu ružnim klevetanjem. Tako je starica došla na glas da je čarobnica,

bajalica pa su se čak i djeca ispred nje uklanjala s puta često za njom vičući: »Bježite, ide baka bajalica, pretvoriće vas u mačke!« A baka je baš djecu nadasve voljela. Njoj nerotkinji, razblažilo se srce kad je motrila bezazlene mališe pa bi za njih i dušu svoju dala. Nastojala je da ih predobije za se, ali uzalud, djeca su se nje ljuto bojala. Jedina iznimka bijaše mala modrovka djevojka koja bijaše baki već od malena privržena. I baka je zavoljela to dijete kao svoje, pa ju je od milja nazivala Biserkom.

Uskim puteljkom što je vodio do bakine kućice, dolazila je mlada seljanka.

»Dobro jutro!« pozdravi baku bajalicu izdaleka.

»Imaš li malo vremena za me?«

»Dobro jutro, bakice!«

prekine je svježi glas.

»Naći će se!« odgovori baka.

»Da pođemo u kuću?« zapita seljanka.

»Kakogod želiš,« odgovori baka i otvori vrata. Mlada seljanka bijaše prvi put kod bake bajalice.

Ona se radoznalo, ali i nešto plašno, ozirala po niskoj sobici. U kutu kod peći drijemahu ljubimac starice, pitomi sivi čuk. Rani posjet ga probudi i uznemeri. Zalepršavši krilima, čukne uplašeno: čuk! čuk! čuk!

»Jaoh, kako se prepadoh!« zavrišti gošća. »Zar čuka držiš koji ljudima nosi nesreću!?«

»Kako možeš vjerovati u takve gluposti,« prijekorno će baka bajalica gladeći čuka da ga smiri.

»Moj otac bijaše rodом iz Grčke gdje ima sjajnih gradovi sa prekrasnim hramovima iskićenim mramornim stupovima, srebrom i zlatom; gdje se veliko more prostire unedogled i na njemu se ljujljaju ogromne lađe sa robovima koji veslaju i voze dragocjenosti iz svih zemalja: bisara, sedefa i ebainovine iz Indije, koralje iz Sredozemnog Mora, svilene tkanine poput paučine i porculan iz Kine, kornjačevine, nojevog perja, šarene papige i slonovu kost iz žarke Afrike. Moj otac je sve to vidio i koješta čuo u svome životu, a on je čuka vrlo volio i često znao kazivati da naš narod ptici krivo sudi, kada misli da nesreću nagovije šta ili nosi. U Grčkoj je čuk vrlo omiljena ptica koju kao pametnu cijene i o kojoj kažu da sreću nosi.«

Mlada seljanka nije vjerovala u bakine riječi. Prijekim okom gledala je pticu, a misao da je sve laž što je baka rekla o čuku, sune joj kroz glavu. Ta baka bajalica bijaše poznata u svojoj okolicu kao čarobnica! Možda čuk nije bio ni ptica, nego jadan čovjek koga je ta stara coprnica pretvorila u čuka. Ali

upravo kada je saletješe ovakve misli, skoči crna mačka njoj iza leđa sa stolca i uplaši je tako da se skoro srušila.

»Uf, strašno je ovdje,« pocikne, »srsi mi prolaze tijelom i strah me hvata.«

»Koješta!« odgovori baka. »Jesi li dijete da te mačka plaši i nedužna ptica? Opameti se i reci mi radije, po što si došla.«

»Došla sam da te zamolim za lijek. Crna nesreća nanijela je ogavnog gavrana nad kuću i on zagrakće. Otjerah ga odmah doviknuvši mu basmu:

»Tu ti glas, na moru večera.« Ali naškodilo je ipak mome marvinčetu. Razbolilo se, a sada se bojim da ne bi uginulo. Susjedi mi rekoše da ga jedina ti možeš spasiti. »Nisam ja svemoguća,« uzvratila baka. Seljanka je pogleda ispod oka: »Oduziću se,« reče, »nije mi stalo do novaca, ne škrtarim nikada.«

»Dobro, dobro!« odgovori baka. »Nisam lakoma na novac. Živim od bilja i tražim samo da mi se naplati moj trud. Eto izmučih se i danas sakupljajući ljekovito bilje koje dobro poznajem i s kojim sam ljudima i životinjama već često pomogla.« Mlada seljanka je i opet pomislila da baka tobože govori o ljekovitim biljkama, samo da od sebe odvrti sumnju da je čarobnica. Ona šutke pređe preko bakinih riječi te je zamoli da što prije do nje dođe. Onda se oprostila i ode. Malo iza nje došla je žena sa djetetom.

»Dijete je oboljelo na očima,« reče. »Bajali smo metlom, perom, bijelim lukom, solju i hljebom, ali nije koristilo. Došla sam k tebi, jer mi rekoše da imaš tajnu moć, a sad učini što znaš i pomoz mome djetetu.«

Baka bajalica pogleda oči bolesnog djeteta, onda skine suho bilje sa police i uputi seljanku kako da ga kuha i meće obloge na oči svog mališa.

»Nećeš li bajati oko njega?« zapita nezadovoljna majka.

Baka je odmah razumjela. »Dakako, dakako!« reče, »znam da bez toga ne ide.« Fini smiješak joj se pojavi na ustima i ona stade praviti znakove nad djetetom šaputajući tajanstvene riječi. Majka se udobrovolji uvjerenja da je bajalica svojim čudnim znakovima i tajanstvenom basmom već napola izliječila malog bolesnika. Zahvaljujući se baki, preda joj punu košaru jaja. Došla je i treća gošća, i tako su redno dolazili ljudi već godine i godine. Sve njih je pritiskavala nevolja, pa su tražili pomoć od bake. I svi bijahu uvjereni da im je bakino bakanje mnogo mnogo više koristilo nego ljekovito bilje.

Baka ih je u duši poznavala i uvijek je imala dobre savjete, ljekovito bilje, a — kada je ustrebalo — i basme u pripravi. Žrtvujući sebe i svoje vrijeme bližnjima, živjela je vrlo povučeno, jer je primjetila da je oni koji je ne trebaju, izbjegavaju bojeći se da im ne bi nanijele koje zlo!

Došla je mrazovita zima, dotaknula se bijelim žezlom šume i livade, planine i doline, i blistavo inje osulo se po svem kraju; pogladila je jezera i ruše, i sve postade tiho i mrtvo. Zapade veliki snijeg i zavi vitke jele i omorike granate bukve i hrastove u bijelo ruko, male kućice pak na poljani zamete da su jedva dimnjacima virile iz ledenog zagrljaja. Žene su se lotile preslica, muška čeljad izrezivala alate, gusle, zdjelice i druge potrebstine. Za dugih večeri, smijestilo se oko ogromnih peći pripovijedajući priče iz davnine i pjevajući ili slažući koju novu pjesmu. I svi su čeznutljivo očekivali da ih pramaljeće oslobodi zimske skučenosti.

Postepeno je sunce opet ojačavalo njegove toplije zrake rastapale su kore leda i debele naslage snijega. Slapovi, oslobođeni ledenih okova skakutali su veselo i pojačanom snagom od jezera do jezera da se šum biser — vode opet nadaleko orio.

Baka bajalica se također veselila uskrsnuloj prirodi. Sva razdragana gle-

dala je opet kroz prozorčić na visoku planinu posmatrajući kako sunce pri zalasku podatljivo obasipava Golu Pleševicu, da se sniježni vrhunac brijega sav zarumenio od veselja.

Jednog proljetnog dana došla je Biserka baki u pohode. Baka je sva razdragana primi, ali odmah opazi da je njeno mezinče vrlo oslabilo.

»Kako mi izgledaš, Biserče?« zapita zabrinuta. »Što ti se dogodilo? Jesi li bolesna?«

»Jesam, bako,« odgovori djevojka snuždeno.

Baka se uplaši: »Što ti je milo, što te boli?«

»Srce me boli, bako,« reče Biserka, i oči joj se zamute.

»Zar srce?« začuđeno će baka. »Muke na srcu teško je izliječiti.«

Biserka primi bakinu ruku i pogleda je suznih očiju. »Ti si mnogima pomogla, bakice,« reče, »ne bi li i meni mogla pomoći?«

Baka joj pogladi ruku. »Pokušaću, Biserče,« reče. »Tebi bih radije pomogla no ikome na tom svijetu. Znam za biljku koja na gornjim jezerima raste, ali samo na jednome mjestu i skriveno. Zove se noćurak, jer se samo ponoći razvija. O uštapu poći ću po biljku prije no što pijetao prvi put zakukuriče.

»Ja ću s tobom, bakice,« reče Biserka, »da ti se ne bi što dogodilo.«

»Šta bi mi se dogodilo?« nasmije se baka. »Nije prvi put da noću idem po biljke. Nemoj voditi brigu, sve će dobro biti. Ti ćeš biljku dobiti pa ćeš je kuhati u vodi i vodu popiti te zaboraviti na sve što ti srce tišti.«

»I biću ti zahvalna dok god živim, zlatna bakice,« reče živahnije Biserka, i mili smiješak preleti njenin bljedini, upalin lišcem.

Nekoliko dana iza toga uputila se baka oko ponoći na jezero oprezno silazeći kamenitim putem. Blijedi mjesec obasjavao je put. Šum slapova izdaleka čuo kao blaga pjesma uspavanko koju svu prirodu uljaljava u slatki san. Sve je počivalo, samo noćne ptice su kružile po zraku loveći lov za se i za svoje mlade. Hridine oko jezera i pojedina stabla u šumi poprimiše čudno obličje. Da je baka bila samo malo plašljiva, okrenula bi se i vratila u svoju mirnu kućicu. Ali ona je mislila na Biserku i njenu veliku nevolju i ta misao ju je tako zaokupljala da nije bilo mjesta bojazni.

»Sedmo jezero po redu,« reče baka tiho, »ali najprije treba da zakrenem na drugu stranu.«

Stigla je na sedmo jezero. Bijaše to jedno od najmanjih jezera, obraslo rogozem.

»Tu negdje mora biti,« reče baka pa zagazi u rogoz. U jezeru bijaše rakita i na njoj je sjedila Mokoša, taj zlobni vodeni duh. Bila je upravo dokona i vrebala je na plijen, jer bijaše zaista vrlo zlobna. Čim je ugledala baku, stade je motriti svojim pronicavim očima i najednog pomisli: kako bi bilo smiješno da baka posrne i u vodu padne. Sva razigrana kod te pomisli, prasne u grohotan smijeh. Hu! Njezin je smijeh tako strašno odjekivao da je nadjačavao i šum slapova! Baka je upravo otrgla biljku kada je uplašila smijeh zlobne Mokoše.

Prenula se, izgubila ravnotežu i pala u jezero. Njezin očajni krik se o okolišne stijene pomiješavši se sa Mokošinim zloradim smijehom.

Onda opet zavladala sveti mir nad jezerom.

Drugo jutro Biserka uzalud iščekivala baku bajalicu. Kad je nije mogla dočekati, zabrine se ona i pođe na gornja jezera da potraži staricu. Lutajući od jednog kraja do drugog, dozivala ju je plačući od žalosti. Dobri ljudi koji

su je čuli, pridružiše se jadnoj djevojci. Tražeći baku cijeli dan, nađoše je napokon pod večer u rogozu kod sedmog jezera.

Odala ju je ruko koja je, čvrsto držeći biljku, virila iz vode. Izvadiše baku iz vode, pa joj htjedoše otvoriti ukočenu ruku, ali baka bajalica čuvala je još u smrti biljku što ju je obećala za lijek svojem mezimčetu za koje je žrtvovala svoj život.

Biserka se sva rasplakana baci na koleno pred mrtvom bakicom. Primivši njenu desnica da je poljubi, završne uplašena: bakina čvrsto stisnuta desnica se otvorila i biljka je ispala.

Čudotvorna biljkom vratila je baka bajalica zaisto zdravlje svojoj ljubimici. Biserka je još dugo živjela i postala sretna žena i majka.

Ljudi pak koji su tako ružno klevetali baku za vrijeme njenog života, stadoše je napokon cijeniti. Nažalost prekasno. Odužili su se baki bajalici, da su njoj u čast sedmo po redu jezero nazvali Bakinovac.

P a v e l K u n a v e r :

CVETICE.

Osebe: Oče. Mati. Anica. Teloh. Šmarnica. Narcisa. Planinski jeglič.

I.

O č e : No, sedaj bi pa že lahko prišla. Devet je proč. Vlak je prišel že pred dvajsetimi minutami. Vsak čas mora biti tukaj, če se ni kaj pripetilo.

M a t i : Bodi brez skrbi. Poslavlja jo se. Saj veš. kako radi imajo vsi svojo gospodično. In tako spretno zna voditi izlete! Le po varnih potih vodi učenec, pa vendar v kraje, kjer marsikaj lepega vidi jo.

O č e : To je vse res; pa mi je le žal, da nisem šel Anici naproti. (Zazvoni.) Aha, je že tukaj!

Anica (vstopi s šopkom cvetic v roki): O, dober večer! (Pade materi in očetu okoli vratu.) Joj, kako je bilo lepo! Kaj smo vse videle! Kje smo hodile! Ali imate še kaj večerje? Jaz sem strašno lačna! Kaj pa moj tiček? Ali je še živ? Mama, Francko je pa želodec bolel! In pele smo vso pot! Očka, Novakov je pa gospodični ušel na skale in meni je prinesel teh cvetic doli! Joj, kako je bilo lepo! Oh, in sedaj sem trudna!!

O č e : No, ti studenček, pripoveduj kaj bolj zbrano. Pa rajši jej prej; glej, mamica ti že nese večerjo.

M a t i : In te težke črevlje sezuj! O, kako lepe so te cvetice!

A n i c a : Oh, mama, ko bi ti to videla, kar smo me videle! Nekateri travniki so bili kar beli narcis. Na milijone jih je. Mama, ali je postelja že pripravljena?

O č e : Verjamem! Meseca maja je v sredogorju najlepše. Vse najlepše rožice cveto. Toda kaj, ko jih nespametni ljudje tako uničujejo. Jaz sem videl naše gore še mnogo lepše, kakor so sedaj. Pa sem žal sam tudi grešil in marsikatero cvetico po nepotrebnem utrgal.

A n i c a : Ampak, očka! Ko pa imamo cvetice tako radi! Človek bi jih kar neprenehoma trgal! Le škoda, da je bila gospodična že huda, ko so nekatere deklice natrgale velike šopke. Joj, kako je bila huda na Novakovega, ki je splezal tako visoko na skalo in natrgal tam tele cvetice, ki mi jih je na to skrivaj dal.

Fot. Jos. Kunaver.

Murka.

Fot. Jos. Kunaver.

Zlato jabolko.

O č e : Ni čudno, da je bila huda, saj so to najkrasnejše naše pomladne alpske cvetice. To je planinski jeglič! Poglej ga, tako lep je kakor sonce! In redek je že, ker ga človeška pohlepnost uničuje!

A n i c a : To ni pohlepnost! To je le ljubezen do cvetic!

M a t i : Dušica moja, to ni ljubezen! Te cvetke, ki bi še tedne dolgo lepšale planinski svet in razveseljevale stotine drugih izletnikov, bodo po par dnevih mrtve. Da, plevel bodo, ki ga bomo morali vreči v smeti.

A n i c a : To je pa res; gospodična nam je tudi tako rekla. (Zeha.) Ma-ma, jaz sem tako zaspana.

M a m a : Cvetice daj v vodo in jih postavi k onim na oknu. Posteljica je že pripravljena.

A n i c a : Nocoj bom trdno spala; ne bom nič sanjala. Lahko noč in do-bro spita!

O č e in m a t i : Lahko noč, Anica! Lahko noč, Dušica! Le dobro spi in se odpočij! (Vsi odidejo.)

II.

(Poltema v sobi. Cvetice so na mizi v vazah. Začuje se tiho vzdihovanje.)

Š m a r n i c a : Joj meni! Ne morem več dihati!

T e l o h : O! Že teden dni umiram, pa sem pretrden, da bi hitro izdih-nil. Zato se poslavljam še težje od življenja. Tile neumni ljudje! Samo sebe vidijo! Vse jim mora služiti, in celo nas, ki smo v največji nevarnosti še pod snegom kovali zaroto zoper zimo kar vprek uničujejo, komaj da dvignemo glave izpod suhega listja.

Š m a r n i c a : Pa je mislila deklica, ki me je pred nekoliko dnevi utr-gala, da mi ta njena ljubezen dobro de! Toda danes ne morem več pretrpeti.

Moje uboge, drage korenine! Zlata, dobra zemljica, ki si me redila! Z Bogom, — življenje!

Jeglič: Mene je neki deček šele danes utrgal, a strašno mi je. Rana je grozna. Korenine in sočna črna zemlja, vse je ostalo gori na skali in že čutim, kako mi gine življenje. Kje je hladni, sveži planinski zrak!

Teloh: Da, da, dragi tovariš s planin. Tudi mene so pred tednom utrjali precej visoko, že blizu snežišč. In strašno mi je v tej zaduhli sobi. Če bi vzeli s seboj tudi mojo močno korenino in bi me vsadili v vrt, mogoče bi še vztrajal, ker sem precej krepak. Tako pa že vidim smrt pred seboj.

Narcisa: Grozno je! Moje čebulice ni več. Smrt je tu. Gori na planini pa se moje sestrice vesele življenja. Seveda, okoli njih leži tudi toliko poteptanih cvetov! In ti ljudje se hvalijo, da nas ljubijo! Hudo je to!

Jeglič: Jutri bo že po meni. Jaz ne prenesem doline. V gorah sem se rodil, od planinskega sonca imam svojo lepoto; tu pa kar hitro hiram in jutri zjutraj bom jaz prvi mrtvec med vami.

Teloh: Strašna je naša usoda! Toda predno umrjemo, obiščimo še poslednji to deklico Anico. Zdi se mi, da ima res dobro srce in nas uničuje le zaradi svoje nevedne mladosti. Tovarišice, pripravite se! Naše ure so štete; zberite zadnje moči in za meno!

III.

(Aničina spalnica. Anica spi. Roke ima pod glavo. Polmrak. Cvetice vstopijo.)

Teloh: Lepo je danes tukaj! Poveselimo se, prijateljice! (Sede na posteljo k Anici.)

Fot. Jos. Kunaver.

Planinski Jeglič.

Fot. Jos. Kunaver.

Planike.

Anica (se zbudi): Au, kdo pa je sedel na mojo nogo?

Šmarnica: Glejte, glejte, kakšen krasen cvet! (Kaže Anico.)

Cvetice (obstopijo posteljo): Joj, ta je pa res krasna! Kakšen diven cvet!

Jeglič: Kako rožnat je!

Narcisa: In kaj žari le tako lepo sredi njega? (Se dotakne oči.)

Anica (strahoma): Kaj pa želite. (Jih gleda.) Ali niste ve cvetice, ki sem jih sama nabrala?

Teloh: Seveda! Samo tvoje cvetice že umirajo in mi smo njihovi duhovi. Prišli smo k tebi in te občudujemo. Tudi ti si cvetica.

Cvetice: Pa še kako lepa!

Anica: Jaz se vas bojim.

Jeglič: Kar nič se nas ne boj, lepotičica. Mi te tako ljubimo!

Anica: Ali od vas veje mrtvaški duh!

Teloh: Ho, ho, ho! In vendar nas to ne moti, da bi te ne občudovali!

Šmarnica: Meni si tako všeč, da te bom kar utrjala! Ti si čudovit cvet!

Anica: Za Boga! Jaz imam vendar telo in noge! Mene ne morete utrgati!

Cvetice (vse vprek): Ha, ha, ha, ha! Kako je modra! Kakor da bi me ne imele korenin, ki nas hranijo!

Anica: Toda jaz vendar ne morem živeti s samo glavo in vratom!

Narcisa: Boš že videla, kako moreš tako živeti! Saj te tako ljubimo! Tvoj vratek bomo vtaknile v vodo potočka, pa bo!

Anica: Za božjo voljo, nikar! Umrla bom! Mati! Oče!

Teloh (jo prime za glavico): Nikar ne jokaj! Vidiš, mi te ljubimo, kakor si ti nas. Radi bi te vzeli s seboj. Ali ti ni to zadosti?

Anica: O groza! Na pomoč! (Duhovi izginejo. Vrata se odpro. Dnevna luč posije v sobo.)

Mati: Anica, kaj pa je? Otrok, dan je že. Ali si sanjala?

Anica: Mamica! Mamica! Utrgati so me hoteli!

Mati: Kdo pa? Ali si bolna, dušica moja?

Anica: Cvetice so hotele! Joj, grozne sanje!

Mati: Ti norček! Cvetice so na mizi; počakaj, prinesem ti jih. (Se vrne črez trenotek k Anici, ki si zakriva obraz.) Glej, tu so.

Anica (jih vzame in opazuje): Joj, revice! Glej, kako vele so narcise! In jeglič! Kje je njegov sijaj! Robovi cvetov so kakor opaljeni! Celó teloh je ves reven.

Mati: Ne žalosti se! Hude sanje si imela!

Anica (se domisli): Res! Tudi cvetice živé in se veselé. Ubijemo jih, če jih utrhamo.

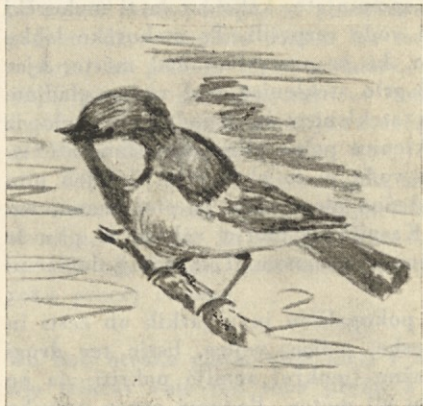
Mati: Anica, tvoj sklep je prav dober. Samo glej, da mu boš zvesta. Namesto utrghanih cvetic pa lahko gojiš nešteto drugih v lončkih, ki ti bodo za skrbno nego zelo hvaležne in te bodo še mnogo bolj in dalj časa razveseljevale.

Anica: Mamica, saj res!

Mati: Le stóri tako. Če bi vsi ljudje ravnali tako, koliko lepše bi bilo na zemlji! Manj zlega bi se zgodilo. (Pogleda na uro.) Toda, dušica draga, sedaj pa kar brž iz postelje, da ne zamudiš.

Revček je imel pač pristrižene peruti in se ni mogel dvigniti v zrak. Razumno si je izbral za svoje počivališče ona drevesa, na katera je lahko prišel po kakšnih drogih, grmih itd. Srečno se je vrnil s počitnic, a letošnji prvi hud mraz ga je vzel. Mamica mu je sicer zašila plašček, da ga ne bi zeblo, a kljub temu smo ga našli nekega jutra mrtvega. Naš ubogi Jaka! Vsem nam je bilo zelo žal za njim.

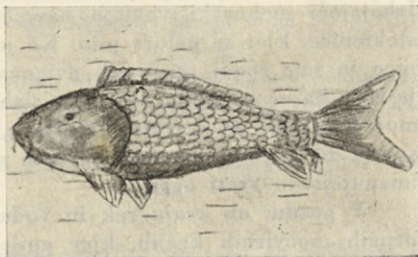
Izmed vseh živalic, ki imajo peruti, pa je najbolj ljubezniva sinička, zlasti ona z modro kapico. V hudem mrazu se je zatekla taka lepa stvarca k nam. Rad bi bil do spomladi zanjo skrbel, a je bila že preveč oslabela, zato se je kmalu zgrudila. Zdaj jo imam nagačeno.

Mnogo bi še lahko povedal o pisanih petelinih in belih kokoškah.

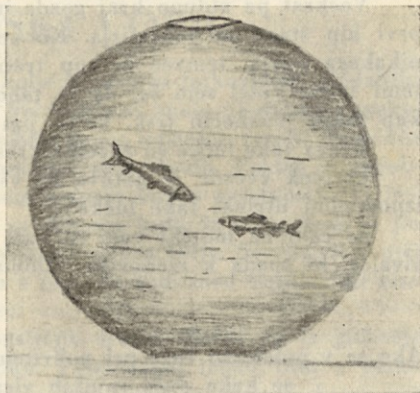
Omenim naj samo svojega pritlikavca. Lep je bil, ošaben tudi, vsa vas ga je poznala. V domišljavosti in v pogumu je nadkrilil ves naš kokošji rod. Vsa-ko jutro je sfrfotal že na vse zgodaj na visok kamen, odkoder je klical piške svoje: kikiriki! Nad vsakega velikega petelina se je upal. Pravi pretepač in kričač je bil, a ga nismo imeli zato nič manj radi.

Minulo Veliko noč sem dobil od gospoda Greinerja malega krapa. Zelo sem bil radoveden, če bo kaj zrastel pri meni. Ker so pa prišle kmalu po-

čitnice, si nisem vedel drugače pomagati. kakor da sem ga nesel v park v ribnik.

Za letošnji Božič sem dobil dve zlati ribici, katerih sem bil nepopisno vesel. Vsak večer jim menjam vodo in jim dam jesti. Zelo sta lepi, ena je zlatordečkasta, druga zlato in srebrno

pisana. Urno se sučeta ter se igrata z valovi in molčita dalje in dalje.

VRAŽE.

(Konec.)

8.

Lučke na pokopališču, močvirnem kraju ali gozdu strašijo ljudi. Nekateri menijo, da so te lučke rajniki, drugi, da so večše-copernice in zopet tretji vidijo v lučkah razne druge strahove.

Zato pogledjmo te lučke natančneje in razmotrimo jih. Če na močvirnem kraju, kjer gniijejo pod vodo rastlinski in živalski odpadki, podrežoš v blato s palico, se dviguje iz blata mnogo mehurčkov. Vsi tisti kopalci, ki ste pri kopanju zagazili v tako blato, se gotovo spominjate, kako so se ti mehurčki dvigali okrog vaših nog in se na gladini vode razpršili. Te mehurčke lahko ulovimo v steklenico, napolnjeno z vodo, ki jo postavimo nad mesto, kjer drezamo blato s palico, tako, da je vsaj grlo steklenice pod vodno gladino. Izhajajoči mehurčki vhajajo navpično v steklenico in izpodrivajo vodo iz steklenice, kjer se nabira plin. Ko je steklenica polna plina, zamašimo steklenico in šele sedaj zamašeno dvignemo iz vode in jo obrnemo. Ulovljen plin je brez barve in vonja, ki gori s slabo svetečim plamenom. Ta plin imenujemo močvirni plin ali metan. Pri Baku ob Kaspiškem morju vzhaja ta plin iz zemlje in se vžiga ter gori kar sam z močnim plamenom. Tamkajšnji domačini imenujejo to sveti ogenj.

V gozdu, ob kraju rek in voda, na pokopališču in v jarkih ob cesti in drugih močvirnih krajih, kjer gniijejo deske, palice, vejice, listje ter drugi rastlinski in živalski ostanki, ki so z vlažno (mokro) zemljo pokriti, da ne more zrak do njih, se tvori močvirni plin ali metan. Podnevi sonce pripeka in zemlja se vsled toplote razširja in suši; a po luknjicah v zemlji se nabira močvirni plin, katerega je vedno več in več, zato njegova napetost raste. Ponoči se zemlja ohlaja in krči ter stiska po luknjicah nabrani plin, ki dobi ravno vsled tega še večjo napetost in išče izhoda. Tako uhaja z veliko silo na površje zemlje, pri čemer se drgne in pridobi s tem toploto, da se prišedši na zrak lahko užge in gori, kar se godi ob Kaspiškem morju. Ni izključeno, da se tedaj ne sliši tudi kakega prasketanja, kajti ako se močvirni piin pomeša z zrakom, poka.

Večkrat pa vidimo kraj gozda in v gozdu samem kup ognja, kar nas na prvi hip straši in vznemirja. Ko se pa tej prikazni približamo, ne vidimo nikakega ognja, temveč le kup trohnečega, razpadajočega lesa, ki ponoči v temi sveti. Videl sem že, da so taborniki (skavti) nanosili k svojemu šatoru kup takih trohnečih trsk, ki so jim razsvetljevale njih taborsko dvorišče.

Druge take lučke so žuželke kresnice, ki jih otroci radi love in opazujejo.

Utrinek zvezde je gotovo že vsakdo izmed vas opazoval. Tako so tudi izpodnebni utrinki take lučke.

Še celó na morski vodi se nam prikaže lučka, to je morska mesečina, živalca, ki spada k mehovcem klobučnjakom in ki se v temi svetlika.

9.

Ako se v poletnem času pri pokritem vodnjaku nenadoma privzdigne pokrov, se kaka duša rajnkih vica ali daje posebno znamenje.

V vodnjaku, ki je s pokrovom dobro zaprt, je voda in hladen zrak. Ta zrak je vsled mrzlotе stisnjen in zavzema manjšo prostorino, torej ima majhno

napetost. Zunaj pripeka sonce, zunanji zrak se vsled izžarevanja zemeljske toplote segreje, razširi in postane lažji, zato se njegov pritisk (tlak) zmanjša. Med tem časom se pokrov na vodnjaku segreje kakor tudi obzidje vodnjaka; od tega se pa segreva zrak v vodnjaku, vsled česar se razširja in potrebuje vedno več prostora; torej dobi večjo napetost, zato privzdigne pokrov, pri čemer uide nekoliko zraka na plano in pokrov zopet pade na svoje mesto. Tako je jasno, da se pri tem dogodku ne vica s pokrovom nikaka duša.

10.

Nizko letanje lastov in žabe regljanje naznanjata dež.

Da dežuje, se morajo vodni hlapi zgostiti v vodne kapljice. Ko so se pa tvorili vodni hlapi, so potrebovali in sprejemali toploto ter jo obdržali; pravim, da so toploto utajili. Ko se pa zgoščujejo, razproščajo in oddajajo to toploto, ki prihaja izpod oblakov, proti zemlji. Tako je ob takem času v višjih plasteh gorkejša; zato se hočejo lastovice te izpod oblakov puhajoče toplote izogniti, in ker vidijo tvoreče se vodne kapljice, letajo nižje pri zemlji in iščejo skrivališča.

Žabe pa imajo nestalno toplo, skoro mrzlo kri, zato jim toplota — posebno vlažna — zelo ugodno prija, vsled česar so rade na površju vode in na obrežju, kjer jim je prijetno, zato (pojejo) regljajo.

To opazovanje lastov in žab nas pa prepričuje, da je na tem ljudskem reku precéj resnice.

11.

Ko boli otroka glava, vlije mati v steklenico tri žlice vode in ga poškropi z njo trikrat vnic (od sebe preč); z vodo pa, ki ostane v steklenici, omoči otroku čelo.

Znano je, da mrzli — mokri obkladki hladijo in lajšajo bolečine, tako tudi glavobol, ki po mrzlih obkladkih včasih začasno in večkrat tudi trajno preneha. Je pa vseeno, naj se obkladki stavijo vnic ali v pozitivnem smislu. Tudi število tri ni važno; pač pa: čim večkrat se obkladki premenjajo, tem večji je uspeh.

T r o š t J a n k o :

TRDI IN PLOSKI ČOPIČ.

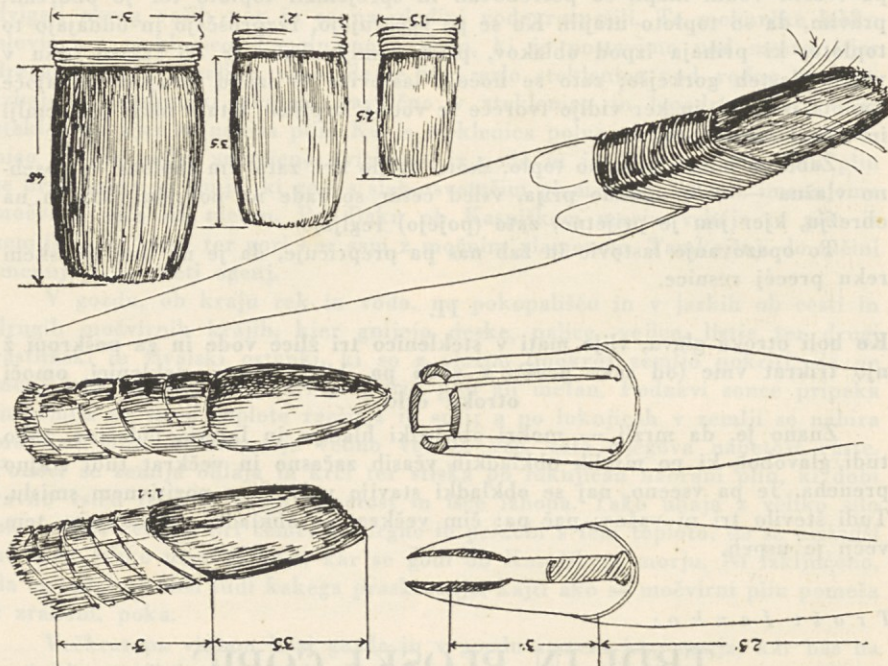
Pri slikanju večjih ploskev, zlasti pa kulis in scen za lutkovni ali gledališki oder, rabimo le trde in pa ploske čopiče. Vsi kupljeni imajo pa veliko napako, to, da so precej dragi. Ta zapreka je posebno danes najčeseje vzrok, da konča toliko lepih zamislov za scenične opreme iger neizvršenih. Takim in podobnim oviram pa se dostikrat lahko izognemo s svojo lastno spretnostjo.

Tako je tudi s čopiči, ki jih rabimo za slikanje kulis in scen. Sami si jih napravimo, saj nas stane to le nekoliko truda in dobre volje. Seveda, ti čopiči ne bodo prvovrstni; vendar se potolažimo s tem, da tudi med kupljenimi niso vsi najboljši, ki pa stanejo lepih denarcev.

Za trde in ploske čopiče rabimo prašičjih ščetin. Boljši so iz jazbečje dlake, one resaste, ki gleda nad podlanko. Poizkusimo lahko tudi z dlako drugih živali, ali pa tudi s ščetinastimi lasmi. Pri izberi te vrste se bomo pač ravnali po velikosti čopiča. Čim večji je čopič, tem debelejša in močnejša je lahko dlaka, ki mora ostati trdna in prožna ter ne sme štrleti v čopiču narazen.

Če delamo trše čopiče, si pripravimo prašičjih ščetin, jih dobro prekuhamo v lugu, nato izperemo in še enkrat prekuhamo v vodi, ki smo ji dodali $\frac{1}{4}$ močnega kisa. Tako se trde ščetine zmehčajo, da jih lažje vravnamo. Prekuhane ščetine osušimo s suho cunjjo, nato pa jih nabereemo v svežnjič tako, da imajo tanjše konce skupaj, ter trdo povežemo in damo na toplo, da se osuše. Tanjšo dlako za čopiče le v lugu prekuhamo, izperemo, ter na opisani način osušimo. Ko je dlaka suha, napravimo primerne svežnjiče, kakršen pač bo čopič. Svežnjič v sredi prevežemo z nitjo, nato pa ravnamo posamezne dlake, da pridejo vrhi vsi v enako višino. Ta konec svežnjiča pomočimo v mizarski klej, da lažje izobličimo zahtevano velikost in obliko. Nato pustimo, da se popolnoma posuši in otrdi. Prevezo pozneje odstranimo. Med tem časom si pripravimo čopičevo držalo, ki naj bo iz lahkega lesa. Naravnih palčic s

strženom v sredi ne priporočam. Držalo naj bo od 25—30 cm dolgo in na enem koncu čopičevi širini primerno debelo, na drugem pa tanjše. Pri manjših čopičih pa je debelina enakomerna. Na debelejšem koncu izzagamo ali izrežemo 3—4 cm dolgo ter 3—4 mm široko režo, v katero pozneje vdenemo čopičevo konico. Ta del držala tudi primerno sploščimo, okrogolino pa v dolžini zareze zmanjšamo za en milimeter. Ko je vse to gotovo, držalo s steklenim papirjem lepo izgladimo, da je priročno in ne nerodno.

Če je dlaka v čopičevi konici otrdela, prevežemo ne preveč trdo drugi konec in ga dobro prepojimo z raztopljeno kolofonijo, katranom ali peglo; najboljša pa je gosta raztopina šelaka in špirita. Ta del čopičeve konice sploščimo, da s kakim predmetom nalahko tolčemo po njem ter ga vdenemo v držajevo režo in stikoma povežemo z drobno vrvico. Tudi povezani del držala namažemo sedaj s šelakom.

Ko dovršimo na podobni način zadnji čopič, se je medtem prvi že posušil. V vodi odmočimo čopičevo konico in speremo klej iz nje. Čopič položimo

na topel in suh prostor, kjer kmalu pokaže napake naše spretnosti. Če dlaka štrli narazen, je to znak, da je dlake preveč, ali pa, da je pretesno povezana v svežnjiču. To izravnamo tako, da čopičevo konico z vso previdnostjo podržimo nad gorečo petrolejko ali pa približamo razbeljenemu likalniku. Vsa dlaka bo takoj v lepi ostrini, čim obrnemo vsako stran čopičeve konice proti toplemu mestu. Paziti pa je treba, da dlake ne prismodimo, ker se potem lomi in postane krhka. Če ni dlaka v čopiču lepo okoničena, vrhove zbrusimo ob steklenem papirju, če so ščetine predebele, jih stanjšamo, da jih obrablamo med dvema polama steklastega papirja. Po vsaki uporabi pomočimo čopič v kako lepilo, da ostane čopičeva konica vedno ostra.

Podobno si napravimo tudi okrogle čopiče. Tem napravimo konice, da zunanjo dlako v svežnjiču potegnemo toliko nazaj, da se sredina izoblikuje v primeren vrh. V držalu izvrtamo primerno luknjo, obod pa narežemo.

M. H u m e k :

RAFIJEVO LIČJE.

Najbrže tudi med našimi mladimi braveri ni nikogar, ki bi ne poznal rafijevega ličja, tistega, beli dolgi in silno močni travi podobnega veziva, ki ga dandanes prodajajo že skoro v vsaki vasi in ki ga uporabljajo po vsem svetu za privezovanje rastlin, zlasti vinogradniki, sadjarji in vrtnarji. Malokomu je pa znano, kje raste to ličje in kako ga pridobivajo. Navadno mislijo, da je to zares neke vrste trava, ki jo kosijo, sušijo in pletejo v kite. Toda ta domneva je popolnoma napačna.

Rafijevo ličje je doma v vroči Afriki. Na otoku Madagaskarju in po vzhodnem afriškem obrežju rastejo krasne palme v najrazličnejših sortah in velikostih. Nekatere zrastejo celo 20—30 m visoke. Golo deblo nosi na vrhu obširen šop velikanskih, pernatno razdeljenih, jako bodečih listov. Najmogočnejša izmed vseh je prava rafijeva palma. In od te palme se poleg drugih pridelkov pridobiva tudi rafijevo ličje, in sicer samo iz mladih, nerazvitih, srčnih listov, ki v sredi ogromnega šopa štrle še pokonci in niso še pozeleneli.

Pridobivanje ličja je pa jako otepavno delo, s katerim se bavijo le domačini črnci. S sekiro za pasom plezajo na visoke palme, kjer si z veliko težavo priboré pot skozi navzdol viseče, bodeče zunanje liste, do mehkejših, belih najmlajših listov v osrčju. Te izsekajo okrog in okrog prav do srca, katerega pa varujejo, ker sicer bi palmo ugonobili.

Na tleh oberó od več metrov dolgega srednjega listnega rebra vse stranske liste, ki edini so uporabni za ličje. V velike snope povezane liste znosijo v goščavo k svojim kočam, kjer na jako preprost način pridobivajo iz njih ličje. Moški precepijo s pomočjo topega noža in v tla zabite lesene kobile vsak list v dva dela. Žene in otroci pa slačijo vsaki polovici zunanjo bolj trdo kožo. Nazadnje ličje poravnajo, in naberejo v obširne snope, ki jih obesijo v senco, da se počasi posuše. Šele potem gotovo ličje belijo na solncu in spleto v trde kite.

Ličje je razne kakovosti. Najdaljše in najširše konce dajejo stare, krepko rastoče palme. Na lepoto in dobroto vpliva tudi vreme, zlasti dolgotrajno deževje in suša.

Pridobivanje rafijevega ličja je jako obširna domača obrt, ki donaša domačinom in raznim izvoznim družbam velike dobičke. Vedeti moramo, da se tega blaga izvozi samo v Evropo na stotine vagonov vsako leto. Največ ga

uvozijo v Evropo skozi Marseille v Francijo (Madagarskar spada k francoskim kolonijam) in skozi Hamburg v Nemčijo. Silne množine tega pridelka gredo pa tudi skozi Newyork v Ameriko.

Od rafijeve palme se porabijo pa tudi vsi drugi deli. Iz stržena pripravljajo znameniti »sago«, kakor iz sagove palme. Z zateglimi, trdimi, širokimi in dolgimi listi pokrivajo črnci svoje koče. Iz razcepljenih listov pleto tudi lepe močne košare in razne druge predmete. Trd in lep les uporabljajo za razne mizarske izdelke.

M u s e k V i t k o , dijak, Ptuj :

NAŠE MORJE IN NJEGOV POMEN ZA NAS

Srečen je narod, čigar država ali pa vsaj njen del leži ob morju.

Naš narod je tudi med tistimi narodi, ki lahko rečejo: »Naše dežele leže ob morju! Mi imamo cesto v svet!«

Mi imamo precejšen kos morske obale — morja, saj je naše Primorje dolgo preko 500 km. Velik del naše države leži ob Jadranskem morju.

Kako velikega pomena je morje za narod, se razvidi iz tolikih bojev za vsaj majhen kos morja. Poglejmo le k Poljakom! Kako so se borili za svoj »poljski koridor«, s katerim so pridobili majhen del Baltskega morja — Gdynjo. In kako skrbе ter stremijo za tem, da utrde tam svojo oblast, svojo premoč, svoj narod, se razvidi iz njihovega desetletnega dela, ko je vzraslo iz majhne ribiške naselbine veliko pristanišče, skoraj vele mesto — Gdynja.

Prav tako, kakor Poljaki, smo se borili za naš Jadran tudi mi — naši očetje. Prav tako smo delali in delamo tudi mi in gradimo pristanišča, letovišča, izpopolnjujemo morsko plovbo; vse to bo ostalo in vedno pričalo, da ljubimo svoje morje.

Naše Jadransko morje je med vsemi morji najbolj ugodno za razvoj živahne trgovine, ki ji je morje v glavnem namenjeno, in dobrih ter udobnih zdravilišč, ki vabijo ljudi iz drugih držav. Naša jadranska obala je, lahko rečemo, druga Nizza.

V glavnem je morje velikega pomena za nas v trgovskem oziru. Iz pristanišč v drugih državah, priplujejo k nam trgovske ladje in parniki in se ustavljajo ob naši obali, da tam izkrcajo blago, ki ga pripeljejo s seboj. Tako dobivamo poceni blago, ki ga pri nas nimamo; mi pa po morju izvažamo, kakor daleč hočemo, svoje pridelke, ki jih prodajamo v drugih državah. Morje je večna cesta, ki veže trgovino raznih narodov med seboj! Morje je bogastvo!

Druga velika korist in velik pomen morja je pa njegova odločilna vloga v razvoju tujskega prometa. Tu se lahko razvijejo velika in moderna letovišča in zdravilišča, ki vabijo ljudi iz vseh krajev sveta. Od tega imamo dvojne velikih koristi: tujci puste pri nas obilo denarja in poneso slavo lepote, udobja in zmernih cen po vsem svetu.

Poglejmo nekoliko naša letovišča! Zdaj se po moderni uredbi in udobnosti lahko kosajo z vsemi letovišči na svetu. Po naših letoviščih vidiš ljudi vseh stanov, slišiš najrazličnejše jezike, da večkrat misliš, da si v svetovno-znanih krajih. Vsa ta velika množica ljudi, ki uživa in se zdravi skoraj vse leto doli ob naši Adriji, govori, kako priljubljeno je naše Primorje v svetu.

Vse naše delo je skrbno posvečeno našemu Jadranu, da ugodimo v tujsko-prometnem in trgovskem oziru svetu, s katerim prihajamo prav po morju leto za leto v tesnejše stike. Država skrbi, da se zidajo popolnoma moderna letovišča in zdravilišča ob naši obali, ki lahko nudijo vsakomur, ki je še tako razvjen, vse udobnosti in ugodnosti. Dalje skrbi država tudi za to, da se zgrade ob Jadranu velike luke, ki bodo lahko sprejemale v svoje zavetje stotine ladij, in bodo vedno kos še tako velikemu prometu in trgovanju s svetom. Po osvobojenju smo zgradili ob Jadranskem morju mnogo pristanov, ki se lahko kosajo po uredbi z ostalimi velikimi v svetu.

K tako lepemu razvoju našega Jadrana, ki ga pokažemo leto za leto, je mnogo pripomogla lepa in ugodna lega naše obale. Naša obala ima polno zalivov, polotokov in otokov, ki so vsi pripravní in ugodni za razvoj trgovine in tujskega prometa. K velikim uspehom je pripomogla tudi neomajna delavnost in živahnost našega naroda, ki iz leta v leto dela in se bori le zato, da utrdi in pospeši ob naši obali čim večji razmah vseh dobrin, ki jih prinaša morje. Kako tudi ne! Saj daje velikemu delu našega naroda morje kruh. Služijo si ga v ladjedelnicah, pristaniščih, letoviščih, s plovbo, z ribarjenjem. Ribarstvo se tudi zelo lepo razvija in je vsako leto uspešnejše. Ni se torej čuditi, zakaj posvečamo največjo pažnjo morju in obali ob njem.

To obalo, to morje, ki ga imamo, smo si pridobili s krvjo, s težavami, zato ga pa tudi ljubimo in ga bomo ljubili! Delo, ki so ga začeli naši dedje, še ni končano! Težko gledamo na bližnje naše Primorje, ki leži na zapadu in kliče: »Mladina, ki se veseliš svobode, ne pozabi na nas! Ne drži križem rok! Misli neprestano na nas, da boš pripravljena, ko pride čas!« Nas čakajo Trst, Pulj, Reka ter drugi kraji ob naši obali, da tudi oni pripomorejo k večjemu procvitu našega morja in naše obmorske obale! Naši davni dedje se niso zastonj borili za Jadran. Mi ga ljubimo in ga bomo ljubili ter budno stražili, da se mu ne zgodi nikakšna krivica od kogarkoli. Mi smo gostoljubni in miroljubni, a če bo hlastal kdo po našem biseru, po našem Jadranu, po našem Primorju, bomo izvlekli potopljeni buzdovan kraljeviča Marka in z njim odbili vsakega lakomneža!

Delali bomo z vsemi močmi in silami za procvit in razmah Jadrana, saj pravijo v svetu: »Adrija je zemlja sonca!«

J o s i p K o r o š e c :

ZAKAJ ORLI IZUMIRAJO?

Pred nekaj dnevi sem čital v mariborskem dnevniku, da je neki kmet pri Lučanah ujel in pobil orla, ki se je zatekel na njegovo dvorišče. Domnevno je orel zašel iz Zgor. Štajerske, kjer še domujejo v gorskih samotah. Pobitega orla je nagačil mariborski preparator. (Pripomnim, da je nagačeni orel za 450.— Din na prodaj.)

Tako pravi kratko in zanimivo poročilo. A koliko tragike se skriva za tem poročilom, malokdo sluti. Hočem vam jo razjasniti.

Planinski orli dandanes v Alpah izumirajo. Kmalu bomo čitali o njih le še v šolskih knjigah, videl boš pa nagačene še v muzejih in prirodopisnih zbirkah, dokler jih požrešni molji ne uničijo. Črtati se bodo morali iz seznama živih kakor tur, ki je do 17. stoletja še živel v Evropi. Mogočnega in pogumnega orla, kralja zračnih višav, simbola hrabrosti in moči ne bo več, da bi zadivil ljubitelja prirode s svojim veličastnim kroženjem na sinjem nebu.

V Sloveniji ali vsaj v bližini njenih meja je menda zadnje gnezdišče v pečinah med Jalovcem in Mangartom na Gorenjskem. Naraščaja iz tega gnezda dozdevno ni ali pa se neopaženo kam preseli in izgubi.

Pred nekaj leti se je nahajalo gnezdo z mladiči na Kozjaku v bližini Sv. Duha na Ostrem vrhu. A to gnezdo je uničil neki lovec. Enega izmed že skoro godnih mladičev je ujel živega ter ga nesel domov. Slučajno sem srečal lovca z mladim plenom. Vzhičen od veselja mi je lovec pripovedoval o svojem dejanju ter kazal žalostno piskajočega orliča, ki me je motril z mirnim, a drznim pogledom. Srdito pa je čavsnil z žvalastim, rumenim kljunom, ko sem ga hotel pomilovalno pobožati. Za tem pa je zopet milo zajokal: »Skviii — ii — i!« Kar nič se jok ni ujemal z dostojanstvom zračnega princa.

Tako lovci neusmiljeno uničujejo gnezda in naraščaj, pa tudi stare orle, če jim pridejo pred cev. Pri tem jih žene edino-le lovska strast, veselje na tem, da bi ustrelil redko žival in izvršil kaj posebnega. Časopisi pa objavijo potem tako-le vest: »Redka lovska sreča je bila mila gospodu I. I. Nedavno je ustrelil prekrasnega orla, ki meri z razprostrtimi perutmi preko 2 m. Taki eksemplari so dandanes že zelo redki, zato pa lovcu k njegovi sreči iskreno čestitamo.« Tako pisanje lovce torej še bolj podžiga, a vrste orlov se redčijo.

Orel, najmočnejša ptica naših krajev, nima med živalmi nevarnega sovražnika. Doseže tudi starost 80—100 let, ali bolje povedano, jo je nekdam v starih časih dosegel. Živi samotarsko, kvečjemu v pari. Za svoje preživljanje pa potrebuje veliko pokrajino, ki mu služi za lovišče. Tu ne trpi nobenega drugega orla. Vendar je škoda, ki jo dela na zverjadi, neznatna. Saj lovi večinoma le stare ali bolne, največkrat obstreljene živali, ki niso dovolj hitre, da bi našle zatočišče. Žrtve v obširnem lovišču so zato tako redke, da jih je komaj opaziti.

Čudno se vam torej zdi, da bi mogla žival z dolgim življenjem in brez sovražnikov izumirati! Vzrok pa je sledeči:

Kakor vse močne živali brez nevarnih nasprotnikov ima tudi orel malo možnost razmnoževanja. Samo 1 ali 2 mladiča ima v svojem gnezdu, pa niti ne vsako leto. Minejo često presledki 3—4 let, preden zopet začivkajo neboljenčki v njegovem gnezdu.

Vendar je v prejšnjih dobah maloštevilen naraščaj zadostoval, da je izpolnil vrzeli, ki so nastale naravnim potom na ta ali oni način v vrstah starih. Preveliko razmnoževanje bi pa povzročilo utesnitev lovišč, pomanjkanje hrane, recimo krizo in brezposelnost.

V orlovem življenju je bil torej način življenja in razplod uravnotežen, dokler se ni pojavil nov tekmeč in sovražnik — človek s puško v roki in lovska strastjo v srcu. S tem je bilo ravnotežje izpodbito v škodo orlov. Mladi, neizkušeni orli postanejo kaj hitro plen lovcev. Ujamejo se v zanke in pasti ali pa pridejo pred puškino cev, preden so si mogli, zapustivši rodno gnezdo, sami poiskati stalno bivališče in ustvariti lastni dom. Tako je menda tudi prej omenjeni, pri Lučanah ujeti orel bil neizkušen mladič, ki je na neroden način iskal hrane na kmetškem dvorišču in plačal svojo drznost z življenjem. Stari orli, 30—50 letni očaki, niso tako neprevidni. Tudi prebrisani lovci niso njihovi opreznosti zlahka kos. A tudi teh orlov bo kmalu konec. Nadomestila za nje pa ni, vrzeli se ne izpolnijo. To je torej vzrok, zakaj orli izumirajo.

Dolžnost ljubiteljev in občudovalcev prirode pa je, da redko, veličastno ptico čuvajo in varujejo pred iztrebljenjem.

E S P E R A N T O

11. vaja.

Dekunua leciono.

Korektu la ekzereon de la deka leciono: La knabo kaj la knabino iras en la lernejon. Mi tenas la libron en la mano. Levu la maldekstran manon! Mi tranĉas la paperon per la tranĉilo. Malfermu la fenestron! Mia lernejo estas en la urbo. Morgaŭ mi iros en la urbon. Ĉu vi estis en Francujo? Jes, mi vojaĝis en Francujo du jarojn kaj mi vidis belegajn urbojn. Kiam vi naskiĝis? Ĉu vi venos dimanĉon en la urbo? Vi devas dormi ok horojn. Kien vi iras? Mi iras en la ĉambbron. La ĉambro estas kvar metrojn longa. Mi vidis nian eksvilagestron. Mi petas unu glaso da akvo. Donu unu peco da pano al la malriĉa blindulo! Unu kilogramo da pomoj kostas kvin dinarojn; kiom kostas dek kilogramojn? La ŝipestro estas la ĉefo de la sipo.

La verda stelo.

La verda stelo estas la insigno de la Esperantistoj. Ĝi montras, ke la portanto parolas Esperante. La Esperantista stelo havas kvin pintojn. Ili signifas la kvin mondpartojn. La stelo kaj la verda koloro signifas la esperon. Ni portu la verdan stelon kaj ni esperu, ke post mallonga tempo la homoj en ĉiuj kvin mondpartoj komprenas unu la alian per unu lingvo.

Povratno-osebni zaimek »si« in povratno-svojilni zaimek »sia« se rabi v esperantu le, kdar se dajanje nanaŝa na tretjo osebo: Li diris si al (sebi). Ŝi lavas sin (Ona se umiva). La gepatroj ne laboras por si, sed por siaj infanoj. Li diris al li (njemu). Mi lavas min. Vi lavas vin. Li lavas sin. Ni lavas nin. Ili lavas sin. Ni laboras por ni. Li laboras por si (za sebe). Li laboras por li (za njega). Mi havas mian ĉapelon. Li havas sian ĉapelon (svoj klobuk). Li havas lian ĉapelon (njegov klobuk). Li diris al mi sian nomon (svoje ime). Li diris al mi lian nomon (njegovo ime). Mia patrino venis kun sia filino kaj siaj amikinoj (z njeni prijateljicami.)

Mem: Mi vidis lin mem (njega samega). Li estas meminstrua (samouk). Ĉu vi estas memstara? (samostalen).

Sola: Mi estas la sola homo (edini ĉlovek) en la vilaĝo, kiu parolas Esperante. Sole per la tranĉilo mi povas tranĉi. Li mem venis, sed ne estis sola.

Sama: Li venis la saman tagon (istega dne). Tio estas la sama afero (ista stvar). La fratoj estas malsamaj (razliĉni).

Esperantski predlogi v abecednem redu so sledeĉi: Rabimo jih vedno s 1. sklonom, razen na vpraŝanje kien? (kam?), ko jih veĝemo s 4. sklonom: al — k, h, anstataŭ — namesto, antaŭ — pred, apud — poleg, ce — pri, cirkaŭ — okrog, da, de (ponovi rabo), depost — od (ĉasovno), dum — med (ĉasovno), ekster — izven, el — iz, izmed, en — v, ĝis — do, inter — med (krajevno), kontraŭ — proti, kron — razen, kun — s, z (oseba), laŭ — po (smiselno), malgraŭ — kljub, per — s, z (predmet), por — za (namerno), post — po (ĉasovno), preter — mimo, pri — o, pro — zaradi, sen — brez, sub — pod, super — nad, sur — na, tra — skozi, trans — ĉrez.

Kadar nam ni jasno, kateri predlog naj rabimo, se posluĝujemo sploŝnega predloga »je«: Mi venos je la oka kaj duono.

Traduku sekvantajn frazojn: Vidim sebe na sliki. Dal mi je svoj klobuk. On dela samo za sebe. Sreĉal sem svojega prijatelja in njegovega brata. Preveĉ ga hvalijo. Ĉitaj glasno do konca samega! Naj sam pride. Bil sem eno uro sam, potem je priŝel moj prijatelj. Mesto njega je priŝel njegov oĉe. Sestra je v sobi in se umiva. On

skrbi za svojo staro mater. Pred vratmi je ubožec. Moja hiša je poleg ceste. Bil sem pri vas. Okrog mesta so polja. Ves dan je bil sam. Ostal sem izven hiše. Vzel sem iz žepa pet dinarjev. Med njim in menoj je velika razlika. Kdo je proti nam? Razen njega nimam prijatelja. Govoril je z mojim očetom. On vidi samo z enim očesom. Po njegovem mnenju imamo še deset km do vasi. Kljub očetovi prepovedi je šel v mesto. Mnogo ljudi je šlo mimo reveža. Govorili smo o naših prijateljih. Prišel ni zaradi slabega vremena. Ne morem kupiti brez denarja. Pes je tekel pod mizo. Svetilka je nad mizo. Grem skozi gozdiček. Vržem kamen čez potok.

Korespondu! Hodiaŭ mi donas al vi ankoraŭ tri adresojn de esperantistoj. La modelo de la letero estas en la oka numero de »RAZORI«.

1. Sinjoro Lauren Wedeking, Wawerley, Iowa, Usono (Sev. Amerika), deziras korespondi kun gesamideanoj el ciuj landoj per poŝtkartoj ilustritaj aŭ leteroj. 2. Sinjoro Ronald A. Tippetts, 20 Fulton Road, Horfield, Bristol 7, Anglujo (Anglija), deziras intersangi bildpoŝtkartojn kun Teranouci - Agara, Kioto, Japanujo, — juna japana studento — deziras intersanĝi poŝtkartojn ilustritajn kaj poŝtmarkojn kun samideanoj de la tuta mondo.

V O R T A R O.

verda — zelen	unu la alian - drug drugega	poso — žep
stelo — zvezda	lavi — umivati	diferenco — razlika
insiguno — znak	mem — sam	kio? — kdo?
portanto — nosilec	sola — edini, sam	opinio — mnenje
pinto — konica	sama — isti	malpermeso — prepoved
signifi — pomeniti	renkonti — srečati	tablo — miza
mondparto — del sveta	laŭdi — hvaliti	lampo — svetilka
koloro — barva	fino — konec	ĵeti — vreči
espero — upanje	strato — cesta	
porti — nositi	resti — ostati	

Daŭrigo sekvos!

V e l k a v e r h J o ŝ k o , realn. gimn. v Celju :

POMEN CIVILNEGA LETALSTVA PRI NAS

Davna želja človeka, da bi mogel kot ptič letati po zraku, se je uresničila. Velika potniška letala prenašajo potnike iz kraja v kraj z bliskovito, naglico. Pot, katero prevozi vlak v štirih urah, prevozi letalo v 20 minutah.

Vendar pa je bilo treba dolgo časa, da se je povzpelo letalstvo do sedanje višine. Koliko je bilo brezuspešnih in smrtonosnih poizkusov, da se je jekleni ptič pokoril letalčevi roki. Danes pa se je razširilo potovanje po zraku že v široke plasti ljudstva. Saj je pot z letali hitrejša, udobnejša in kmalu bo tudi varnejša kot z ostalimi prometnimi sredstvi. Vsaka država ima v svojih večjih mestih primerna letališča. Povsod se že nahajajo razna društva za zračni potniški promet.

Tako smo tudi pri nas dobili prva potniška letala, odvarjali letališča, ustanovili društva za pospeševanje zračnega prometa. Civilno letalstvo je za našo državo velevažnega pomena. Skozi njo vodijo številne zračne ceste, katere vežejo severno in srednjo Evropo z jugom. Zagreb je tudi vsako leto postajališče pri velikih evropskih krožnih letalskih tekmah. Med vsemi večjimi mesti naše države se vrši vsak dan reden zračni poštni in potniški promet. Tako je tudi naš Jadran dnevno zvezan z osrčjem naše države. To je zelo važno za razvoj tujskega prometa v naši državi. Če si zaželi vroč Dunajčan okopati se v naši sinji Adriji, se vsede zjutraj na letalo in se preko Ljubljane popelje v

Sušak, kjer se popoldne že lahko navžije vseh lepot in udobnosti morskega kopališča.

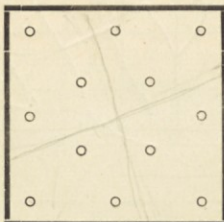
Preteklo pa je mnogo let, preden se je razvilo civilno letalstvo v naši državi do sedanje višine. Najpomembnejše v razvoju civilnega letalstva je leto 1933. To leto smo otvorili in izročili prometu eno naših največjih in najmodernejših letališč; to leto smo preboleli našo največjo žrtev civilnega letalstva, ko se je meglenega avgustovega jutra dvignilo orjaško trimotorno potniško letalo na ljubljanskem letališču in kmalu na to strmoglavilo z vsemi potniki na tla. Tedaj vem, da je vsakdo mislil, da ne bomo mogli preboleti te strašne izgube. Ali temu ni bilo tako. Takoj drugi dan se je dvignilo in poletelo nad Ljubljano drugo potniško letalo, polno potnikov, in letelo svojo zmagovito pot dalje k morju.

REŠITEV ZAMOTANIH VPRAŠANJ.

18. Kdor ve, kako izračunimo prostornino pravokotne prizme (kvadra),

ZAMOTANO VPRAŠANJE

20. V kvadratičnem vrtu stoji v vsakem kotu po eno drevo. Prav tako je po eno drevo ob vsaki stranici, štiri drevesa pa so v sredini, kakor je razvidno na sliki. Naznačeni vrt je treba razdeliti med štiri dediče tako, da bo dobil vsak enako velik del. Vsi deli morajo imeti tudi enako obliko in v vsakem mora biti enako število dreves.

URA JE IZDALA VLOMILCA.

(Rešitev k razpisu v 1. številu »Razorov«.)
Knjigo za nagrado prejme Marini Franc,
deš. mešč. šola, Maribor.

lahko izračunati, da bi spravili v tisti zaboj 5 milijonov užigalic.

19. Takih ulomkov je več. Evo nekaj primerov: $\frac{9}{12} + \frac{5}{34} + \frac{7}{68}$ ali $\frac{21}{84} + \frac{9}{63} + \frac{5}{7}$ ali $\frac{21}{48} + \frac{7}{36} + \frac{5}{9}$ itd.

POMISLITE.

»Jutranja molitev pri piramidah« se imenuje pričujoča slika. Dva kritika ogledujeta sliko. Prvi pravi:

»Slika je prav lepo zasnovana.«

»To je res,« pravi drugi, »a kaj pomaga lepa misel, če pa je napačna in kaže, da je imel slikar malo razumevanja za stvarnost predmeta.«

»Ne vem, kaj misliš,« odgovori prvi opazovalec.

»No, že vidim, da ti moram pokazati pravi način opazovanja,« se nasmeji drugi kritik. »Ali veš, kakšne vere sta molilca na sliki?«

»Jasno je, da sta Muslimana.«

»In kje so piramide?«

»Pri Kairi, nekaj ur vožnje z vlakom od obale Sredozemskega morja.«

»Prav res! Ali pa sedaj vidiš napačno?«

Kaj pa vi, dragi čitatelji »Razorov«?

Irma Scheligo: Materi 257. — *Ilka Vaštetova*: Zaklad v Emoni 258. — *Zavrl Albin*: Smrt kralja Marka 261. — *Viktor Pirnat*: Morje, posredovalec sreče in blagostanja 263. — *Kodrič Vladimir*: Iz življenja rastlin 266. — *Karla Kolesarič*: Bakinovac 269. — *Pavel Kunaver*: Cvetice 273. — *Svetozar Princ*: Moje živali 277. *Fakin Anton*: Vraže 280. — *Grošt Janko*: Trdi in ploski čopič 281. — *M. Humek*: Rafijevo liče 283. — *Musek Vitko*: Naše morje in njegov pomen za nas 284. *Josip Korošec*: Zakaj orli izumirajo? 285 — *Riko Korenc*: Esperanto 287. — *Velkaverh Jožko*: Pomen civilnega letalstva pri nas 288. — Naslovna slika: Plitvička jezera.

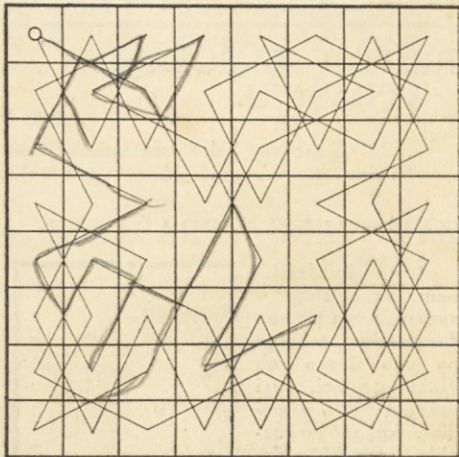

COMTANT

„Prosim, gospod vlomilec, vzemite še moje šolske bukvice seboj.“

V 8. številki stavljeno vprašanje ste gotovo prav lahko rešili. V risbi je zastopanih deset živali: konj s kopitom, noj z ного, svinja z repom, opica s sprednjo roko, raca z ного, kamela z grbo, žirafa z vratom, slon z oklom, želva z oklopom in kača z glavom.

REŠITEV KONJIČKA V 8. ŠTEV.

Če zasledujemo pot konjička iz levega zgornjega oglišča, lahko čitamo sledeči izrek:

Narod, ki umira brez upornosti, brez glasnega protesta, brez skrajnega požrtvovanja vseh svojih moči proti svojim sovragom, tak narod ni vreden sočutja, ni vreden, da je sploh kdaj živel na tem svetu!

Govekar.

Mladina,
širi „RAZORE“!

„RAZORI“ izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja „Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani“, zanjo odgovarja Makso Hočvar, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor, deška meščanska šola — Vsi dopisi na: Uredništvo „RAZOROV“, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.